O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

УШБУ СОНДА:
2 ТАГИ ПУЧ САНСАЛОРЛИК. УНДАН КИМ ФОЙДА, КИМ ЗИЁН КЎРАДИ?
3 ҲУЖЖАТ ҚАЛБАКИ – БИЛИМ ХАШАКИ
ИНСОНИЙЛИК ҚИССАСИ
4 МАНТИҚ ИЛМИ СУЛТОНИ

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 44 (350)
2003 йил 11 ноябр
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

MEZON:

Фуқароларнинг мурожаатларини кўриб чиқаётган давлат органлари фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари, шунингдек, жамият ва давлат манфаатлари бузилишини юзага келтирувчи сабабларни ўз вақтида аниқлаш ва бартараф этиш мақсадида аризалар, таклифлар ва шикоятларни белгиланган тартибда умумлаштирадилар ҳамда таҳлил этиб борадилар.

“ФУҚАРОЛАРНИНГ МУРОЖААТЛАРИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУН, 22-МОДДА

Talab, taklif, mulohaza

АСОСИЙ МЕЗОН – ОДИЛЛИК

Жиноятчиликнинг ҳар қандай кўринишига қарши кураш масаласи ҳар бир давлат ва жамиятда ечимини топиши зарур бўлган долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Чунки жиноятчиликнинг авж олиши жамият тараққиёти йўлидаги улкан тўсиқдир. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, жиноятчиликни бутунлай таг-томири билан йўқотишнинг иложи йўқ. Криминолог олимларнинг эътироф этишича, вақт ўтгани сайин жиноятчилик ҳам янги кўринишларига эга бўлиб бораверади.

Аммо ҳар қандай давлат жиноятчиликка қарши курашга қаратилган чора-тадбирларни ўз вақтида амалга оширса, жиноят содир этилиши даражасининг камайишига эришиш мумкин. Бу эса ривожланиш йўлига кирган ва ҳуқуқий демократик ҳамда эркин фуқаролик жамияти қуришни ўз олдига мақсад қилиб қўйган давлат учун айниқса аҳамиятлидир.

Шу боис халқимиз мустақилликка эришган пайтдан бошлаб мамлакатимизда жиноятчиликнинг ҳар қандай кўринишига қарши кураш ва унинг олдини олиш юзасидан зарур чора-тадбирлар амалга оширилди. Бу ўзининг кутилган самарасини берди, албатта. Буни ўтган давр мобайнида мамлакатимиз ҳудудида жиноят содир этилиши йилдан йилга камайиб, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги доирасида энг паст кўрсаткичга эришилганида ҳам яққол кўриш мумкин. Президентимиз Ислом Каримов раҳбарлигида жамият ҳаётини либераллаштириш, яъни демократик тамойилларга тўлиқ мос келадиган, қонун устуворлиги асосида бошқариш кафолатланган эркин фуқаролик жамияти қуриш йўлида кўплаб тарихий ислоҳотлар амалга оширилди. Хусусан, суд-ҳуқуқ тизимида ҳам ислоҳотлар босқичма-босқич илгарилаб бормоқда.

Ҳозирги пайтда жиноий жазоларни либераллаштириш билан боғлиқ жиноятчиликка қарши курашга алоқадор қонун меъёрларини қўшимча, ўзгартиришлар киритиш орқали такомиллаштириш давом этмоқда. Яқинда матбуотда эълон қилинган **“Биринчи марта озодликдан маҳрум этишга судланган шахсларнинг жазо ўташ шароитларини либераллаштириш тўғрисида”**ги Президент Фармони ҳам ўз мазмун-моҳияти билан бу ислоҳотларнинг узвий давоми ҳисобланади.

Қолаверса, бу жиноий жазоларни либераллашитириш билан боғлиқ қонун ижодкорлиги узлуксиз давом этадиган жараён эканини кўрсатади. Чунки барча кодекслардаги ўзаро узвий боғлиқ ва бири иккинчисини тўлдирувчи меъёрларни бир вақтнинг ўзида мазмун-моҳият жиҳатидан янгича ифодалаш осон юмуш эмас.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, мамлакатимизда Жиноят кодекси қабул қилингандан буён унинг умумий қисмдаги меъёрларга 19 та, махсус қисмга 122 та қўшимча ва ўзгартиришлар киритилган, 3 та меъёр эса чиқарилиб ташланган. Бу қонун ижодкорлиги нуқтаи назаридан ижобий ҳол саналади. Чунки ижтимоий-иқтисодий тараққиёт ва жамият ҳаётига мос қонунлар яратиш ҳаётий заруратдир. Шундан келиб чиқиб, жиноий жазоларни либераллаштиришга тааллуқли айрим таклифларни баён этишни лозим топдик.

Бу борадаги дастлабки таклифимиз шундан иборатки, Жиноят кодексининг 15-моддаси 2-қисмига ўзгартириш киритиш лозим. Чунки ушбу меъёрда ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятларга фақат махсус қисмдаги модда санкциясида қасддан содир этилган жиноятлар учун уч йилгача, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган жиноятлар учун беш йилдан кўп бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси белгиланган жиноятлар кўрсатилган. Ваҳоланки, Жиноят кодексининг махсус қисмидаги бир нечта моддалар (қисмларга бўлиб таҳлил қилганда етмишдан ортиқ турларига) санкциясида фақат жарима, ахлоқ тузатиш ва қамоқ жазолари белгиланган. Шунинг учун ЖКнинг 15-моддаси 2-қисми қуйидаги мазмунда, яъни “ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятларга айбнинг шаклидан қатъи назар, модда санкциясида озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо, қамоқ, шунингдек, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилиб, беш йилдан кўп бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум қилиш тарзидаги жазо назарда тутилган жиноятлар киради” деб ифодаланиш лозим.

Иккинчи масала шундан иборатки, жиноий жазоларни либераллаштириш муносабати билан жазо тайинлаш билан боғлиқ суд амалиётини бир хилда амалга оширилишини таъминлаш мақсадида Олий суд томонидан қуйи босқич судларга “ижтимоий хавфи катта бўлмаган ва унча оғир бўлмаган жиноят содир этган шахсларга нисбатан жазо тайинлашда унинг шахсини, содир этган жиноятнинг хавфлилик даражасини атрофлича ўрганиб, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазо чораларини қўллашни муҳокама қилиш лозим”лиги ҳақида тушунтириш берилган. Энди амалиётга эътибор қаратсак, Жиноят Кодексининг махсус қисмидаги унча оғир бўлмаган жиноятлар тоифасига киритилган жиноятларнинг деярли барчаси санкциясида фақат озодликдан маҳрум қилиш жазоси мавжуд. Шу боис туман судлари Олий суднинг талабини бажариш учун жиноятга озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазолардан бирини белгилашда ЖКнинг 57-моддасини қўллаб, яъни ўша моддада назарда тутилмаган бошқа енгилроқ турдаги жазони тайинлашга мажбур бўлмоқда. Бу эса баъзида юқори босқич судлари томонидан “жазо тайинлашда алоҳида ёндашув тамойилига риоя қилинмасдан меъёр санкциясидан енгилроқ жазога ўтилган” деган айблов билан қуйи суднинг ҳукми бекор қилинишига олиб келмоқда.

Шу сабабли Жиноят Кодексининг махсус қисмидаги унча оғир бўлмаган жиноятлар билан боғлиқ моддалар санкциясига муқобил (альтернатив) жазо сифатида озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жарима, ахлоқ тузатиш, муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш жазоларини ҳам киритиш зарур. Зеро, жиноий жазоларни либераллаштиришдан кўзланган мақсад жиноятчини жамиятдан ажратмаган ҳолда бошқа енгилроқ жазо бериш йўли билан жамиятга қайтариш имконини яратиш, яъни уни ахлоқан тузатишдан иборат.

Шу ўринда айтиб ўтиш жоизки, ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар учун жазо тайинлашда ҳам модда санкцияси фақат жарима ва қамоқ ёки ахлоқ тузатиш ва қамоқ жазоси белгиланган ишларга тааллуқли жазо турини аниқлаштириш зарурати бор.

Масалан, жиноятчи меҳнатга қобилиятсиз, яъни биринчи ёки иккинчи гуруҳ ногирони бўлиб, содир этган меъёр санкциясида фақат ахлоқ тузатиш ёки қамоқ жазоси мавжуд дейлик. ЖК 46-моддасининг 3-қисмига асосан меҳнатга қобилиятсизлар ахлоқ тузатиш ишлари тайинланиши мумкин бўлмаган шахслар тоифасига киради. Бундай ҳолатларда суд яна ЖКнинг 57-моддасини қўллаб жарима белгилашга мажбур бўлади. Фикримизча, ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар санкциясида муқобил жазолар енгилидан оғирига қараб, яъни жарима, муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш, ахлоқ тузатиш каби тартибда белгиланиши лозим. Ана шундагина жазо турларини бир хилда табақаллаштиришга эришилади.

Кези келганда яна шуни таъкидлаш жоизки, ярашув муносабати билан зарарни бартараф этиш масаласи ҳам долзарб ҳисобланади. Чунки тергов ва суд идораси томонидан ярашилгани муносабати билан жиноий жавобгарликдан озод қилиш билан боғлиқ ишларни кўриш натижасида жабрланувчи жиноят содир этган шахсдан кўнгли тусаган миқдордаги зарарни қоплашни талаб қилмоқда.

(Давоми иккинчи бетда)

Xabar

АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИДА

Кеча Адлия вазирлигида Адлия вазири А.Полвон-зода, Ички ишлар вазири З.Алматов билан АҚШнинг Европа ва Евросиё ишлари бўйича Давлат котибининг ёрдамчиси Элизабет Жонс ҳамда АҚШнинг демократия, инсон ҳуқуқлари ва меҳнат масалалари бўйича Давлат котибининг ёрдамчиси Лорн Крайнер ўртасида учрашув бўлиб ўтди. Учрашувда Ўзбекистон ва АҚШ мамлакатлари ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралари ўртасидаги келгусидаги ҳамкорлик, шунингдек, эркин фуқаролик жамиятини барпо қилишга қаратилган қонунларни янада такомиллаштириш, суд тизими ислоҳотлари, гиёҳвандликка қарши кураш каби ҳар иккала томонни қизиқтирувчи масалалар юзасидан фикр алмашинди.

Ajab savdolar

БАҲОНАНИ ТОШ ҲАМ, ТАРОЗИ ҲАМ БОСМАЙДИ

“Ўзагромашсервис”нинг Боғот ва Шовот туман машина-трактор парклари раҳбарларининг сўзига қараганда, “ЎзКЭЙСагролизинг” компаниясидан сотиб олинган 6 та “КЭЙС” русумли дон комбайнлари учун ҳақ тўлашнинг имкони йўқ. Нега деганда, мазкур машиналар учун тўловлар транш усулида молия-банк муассасалари томонидан амалга оширилади ва бунга уни харид қилганларнинг асло дахли йўқ. Бу фикр кишини таажжубга солади.

Зотан, машиналарни харид қилгунга қадар “Барчасига биз балогардон, тўловини ўзимиз қойиллатамиз”, деб турганларнинг мол қўлга киргач, сўзидан тониб, тамомила ўзга қиёфага кириши, кишига чиндан ҳам ғалати туюларкан.

Қисқаси, Хоразм вилоятидаги Боғот ва Шовот туманлари машина-трактор парклари раҳбарлари “Ўзагромашсервис” ассоциациясининг таклифига кўра, мамлакатимизда фаолиятини бошлаган Ўзбекистон-Америка “ЎзКЕЙСагролизинг” компанияси билан 1997 йилиёқ ўзаро ҳамкорликка бел боғлашди. Ўша йилнинг 21 августида тузилиб, имзоланган “1-B” ва “1-G” белгили қўш битимга мувофиқ компания мазкур машина-трактор паркларига тўловни 5 йил мобайнида босқичма-босқич амалга ошириш шарти билан 6 та замонавий комбайнларни етказиб берди. Ушбу роҳатижон машиналар воҳа далаларида 2000 йилнинг кузигача бинойидек ишлаб турди. Шундан сўнг эса лизинг компаниясининг талабига биноан уларнинг бари қайтариб олинди. Хўш, 5 йил муддатга тўловни босқичма-босқич амалга ошириш эвазига берилган комбайнлар ҳали 3 йил тўлмаёқ нега қайтариб олинди? Буни қандай изоҳламоқ керак? Наҳотки, компания мутасаддилари сўзидан тонган бўлишса?

Йўқ, улар ваъдадан қайтишмади. Сўзида туришди. Бироқ ишни харидор тарафга чувалатди. Тўловни босқичма-босқич амалга ошириш юзасидан зиммага олган мажбуриятни унутиб қўйишди. Беш йиллик муддатнинг дастлабки уч йили учун белгиланган тўловлар ора йўлда қолиб кетди. Боғотлик ва шовотлик “Техникапарвар ёшулли”лар машиналар қайтариб олиб кетилгач, улардан фойдаланилган давр учун ҳақ тўлаш, гардандаги қарзни узишга шошилмадилар.

(Давоми иккинчи бетда)

Bugunning gapi

ТАДБИРКОР – ҚОНУН ҲИМОЯСИДА!

МАМЛАКАТИМИЗДА ФЕРМЕРЛАРГА ИШОНЧЛИ ҲУҚУҚИЙ ЁРДАМ КЎРСАТИЛМОҚДА

Яқинда Президентимиз Ислом Каримовнинг томонидан **“Қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим йўналишлари тўғрисида”** ва **“2004-2006 йилларда фермер хўжаликларини ривожлантириш концепцияси тўғрисида”**ги Фармонлар эълон қилинди. Бу муҳим ҳужжатларда истиқболда асосий қишлоқ хўжалик маҳсулоти ишлаб чиқарувчи субъект фермер хўжаликлари экани эътироф этилиб, уларнинг мустақил шартномавий муносабатларга киришиши ва тайёрлов, қайта ишлаш, хизмат кўрсатувчи ташкилотлардан устувор мавқеига эгалиги қайд этилди.

Таъкидлаш жоизки, давлатимиз томонидан фермерларнинг ҳуқуқий ҳимояси тўлиқ таъминланиб келинмоқда. Ҳеч бир мамлакатда бундай бепул ҳуқуқий хизмат кўрсатиш тажрибаси мавжуд эмас. Тадбиркор ёки фермер бузилган ҳуқуқи ҳақида адлия идораларига ариза ёки ишонч телефонига хабар берса бас, бошқа ҳаракатларни адлия ходимларининг ўзлари аниқлаб, тадбиркорларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаяпти, айбдорлар эса тегишли жазога тортиляпти. Масалан, адлия идоралари томонидан жорий йилнинг 9 ойи давомида тадбиркорларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш ва уларга етказилган моддий ва маънавий зарарларни ундириш тўғрисида судларга 54 миллиард сўмга яқин 10402 та даъво аризалари киритилган бўлса, шундан 4 мингдан ошиғи фермерларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклашга тааллуқлидир.

Ана шу киритилган даъво аризалардан 2305 таси бевосита 803 нафар мансабдор шахснинг чўнтагидан 237 миллион сўмлик етказилган моддий ва маънавий зарарни ундиришга қаратилган.

Ушбу даъволарнинг мазмунан таҳлили шуни кўрсатадики, фермер хўжаликларининг фаолиятига тўсиқ бўлаётган муаммолар асосан қуйидагилардан иборат:

1. Фермер хўжалигини ташкил этиш ва уларга ер майдони ажратишдаги муаммолар бир қатор ҳуқуқий оқибатларни келтириб чиқаришига сабаб бўляпти. Масалан, Пахтачи тумани ҳокими “Маърифат” фермер хўжалигига 12 гектар ер майдони ажратиб беришга қарор чиқарган бўлса-да, Ш.Назаров номидаги ширкат хўжалиги раиси фермерга 10 гектар ер майдони ажратиб, қолган 2 гектарини бермасдан сансоларликка солиб келган. Адлия идораси ходимлари аҳволни чуқур ўрганиб, фермер хўжалигига тегишли 2 гектар ер майдонини ажратиш ва унга етказилган маънавий зарарни ундириш ҳақида фуқаролик ишлари бўйича Каттақўрғон туманлараро судига даъво ариза киритишди. Суднинг қарорига асосан фермерга ер майдони ажратилди ва ширкат хўжалиги раиси А.Одиловдан жабрланувчига 50 минг сўмлик маънавий зарар ҳам ундириб берилди.

Бундан ташқари, жорий йилда ўтказилган сўровда иштирок этган 13 минг нафар тадбиркордан 1788 нафари, яъни 13,8 фоизи ер ажратишда таъмагирликка дуч келишганини билдиришган.

2. Фермерлар ер майдонининг ҳажми ва ҳосилдорлигига эътибор берилмасдан, хўжалик шартномаларини мажбурий туздириш ҳоллари ҳануз давом этмоқда.

Сўровда иштирок этган 3830 нафар деҳқон ва фермер хўжалиги вакилларидан 2981 нафари, яъни 77,8 фоизи ҳосилдорлик ернинг балл бонитетидан келиб чиқиб белгиланмаганини баён этишган.

Масалан, Дўстлик туманидаги “Қувноқ ота” фермер хўжалиги билан туман дон корхонаси ўртасида 2002 йилнинг 20 сентябр куни 10 гектар ер майдонида 46 тонна ғалла маҳсулоти етиштириш тўғрисида шартнома тузилган. Бироқ фермер ерининг балл бонитети 30,6 центнердан ҳосил бериш имкониятига эга эканлиги туман ер ресурслари томонидан белгилаб берилган. Демак, фермер 30,6 тонна ғалла етиштириши лозим бўлган. Бундан ташқари, етиштирилган маҳсулотнинг 50 фоизи шартномавий нархда сотилиши керак эди. Қолаверса, шартномадан ортиқ етиштирган маҳсулоти ҳам фермернинг ўзида қолар эди. Балл бонитетига қарамай шартнома туздиришга мажбур қилишнинг замирида айрим мансабдор шахсларнинг манфаатдорлиги ётибди десак, асло хато эмас.

3. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш юзасидан тузилган контрактация ва хизмат кўрсатиш шартномаларининг тайёрлов ва хизмат кўрсатувчи, таъминотчи идоралар томонидан тўлиқ ва ўз вақтида ижро этмаслик ҳоллари аниқланмоқда. Масалан, фақат фермерларнинг бузилган ҳуқуқларини тиклаш ва уларга ишончли ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, асосий қарзларини, етказилган моддий ва маънавий зарарларни ундириб бериш мақсадида жорий йилнинг 9 ойи давомида адлия идоралари ходимлари томонидан судларга 1,7 миллиард сўмлик 3220 та даъво аризалари киритилди. Уларнинг аксарияти қаноатлантирилиб, фермерларнинг бузилган ҳуқуқлари тикланди.

Мисол учун айтсак, Андижон вилоятининг Балиқчи туманидаги «Чинобод» пахта тозалаш заводи томонидан 7 та фермер хўжалигига 2002 йил топширган пахта хом ашёси учун пул маблағи берилмаётгани юзасидан адлия идораси ходимлари судга даъво аризаси киритиб, суднинг қарорига асосан 1,5 миллион сўм асосий қарз, 234.175 сўм жарима ва 602.522 сўм устама ундириб берди. Шунингдек, завод бошқаруви раиси К.Қурбонов ва бош ҳисобчи Ж.Аҳмедовлар суднинг қарори билан маъмурий жавобгарликка тортилди.

(Давоми иккинчи бетда)

Фарғона шаҳридаги "Сабзавоткор" ширкат хўжалигининг бир гуруҳ аъзолари кейинги икки-уч йил мобайнида бир неча бор турли мутасадди идораларга шикоят хати ёзишди. Уларнинг бири вилоят адлия бошқармасига ҳам келиб тушди.

Хўш, аризачиларнинг муддаоси нима? Нега улар пайдар-пай ариза устига ариза ёзиб, "Сабзавоткор" ширкат хўжалигининг раҳбар-мутахассисларининг тинчлигини бузишяпти?

ТАГИ ПУЧ САНСАЛОРЛИК

УНДАН КИМ ФОЙДА, КИМ ЗИЁН КЎРАДИ?

Аслини сўрасангиз, "Сабзавоткор" ширкат хўжалиги Вазирлар Маҳкамасининг "Қишлоқ хўжалигининг ислоҳ қилишга оид қонун хужжатларига мувофиқ, қишлоқ хўжалик кооперативлари (ширкат хўжаликлари) тузиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 1998 йил 15 июлдаги 299-сонли қарори ҳамда ширкат хўжалиги аъзоларининг 1999 йил 6 апрелдаги таъсис йиғилишининг 12-сонли қарорига мувофиқ ташкил этилган. Ширкат хўжалиги Фарғона шаҳар ҳокимининг 1999 йил 19 октябрдаги 1145-сонли қарори билан давлат рўйхатидан ўтиб, пайчиликка ва оила пудратига асосланган ҳолда ишлай бошлади. Бироқ "Сабзавоткор" ширкат хўжалигида иш юритилишининг аҳволи ўрганилганда оилавий пудратчилар бежизга ариза ва шикоят ёзишмаганлари маълум бўлди. Хўжаликда қишлоқ хўжалигига оид қонун ва қонун хужжатларига зид равишда иш юритиш йўлга қўйилган. Жумладан, **"Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) тўғрисида"ги** қонун ҳамда ширкат хўжалиги Низомининг 3.4-бандидаги ширкат хўжалигининг ер участкаси шартнома тариқасида оила пудрати шартнома шартлари асосида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш мақсадида вақтинча фойдаланиш учун берилиши, оила пудрати асосида вақтинча фойдаланишга берилган ер далолатнома билан тасдиқланиши ва маҳсулот етиштириш учун бир йил муддатга ижарага берилиши далолатнома ер участкасининг миқдори, унинг жойи, сифат кўрсаткичлари ва ер участкасида мавжуд бўлган кўп йиллик дарахтзорлар кўрсатилган ҳолда икки нусхада тузилиши, хўжалик вакили ва оила пудрати бошлиғи томонидан имзоланиши ҳамда ширкат хўжалигининг муҳри билан тасдиқланиши, бир нусхаси хўжаликда иккинчиси оила пудратчида шартнома муддати тугагунга қадар сақланиши ҳақида»ги талаблари бузилган.

Шу ўринда яна бир савол туғилади: хўш, хўжаликда иш қай йўсинда ташкил этилди?

Хўжаликнинг 494 гектар ер майдони 344 нафар ижарачига ерни ижарага бериш шартномасига асосан тақсимлаб берилган. Ширкат хўжалиги ижарачи деҳқонлардан ижара ҳақидан ташқари етиштирилган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг 80 фоизини хўжалик орқали, қолган 20 фоизини ижарачи ўзи мустақил равишда сотишига рухсат берилган. Ишнинг бундай усулда ташкил этилиши оилавий пудратчиларда норозилик кайфиятини уйғотган. Аммо ширкат хўжалигининг раҳбар-мутахассислари маҳсулот етиштириш учун уруғлик, минерал ўғит ва ёқилғи мойлаш маҳсулотларини хўжалик томонидан сотиб олинганини рўкач қилишади. Бундан ташқари, сотиб олинган маҳсулот устига 20 фоизли устама нархи ҳам қўйилган. Ишнинг бундай ноқонуний тарзда ташкил этилгани оқибатида хўжаликдаги 344 нафар пудратчиларнинг моддий манфаатдорлигига бўлган ҳуқуқлари қўпол равишда бузилган. Мисол учун, Адҳам Турсунов 2000 йилнинг 18 январ куни 336-сонли қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерларни ижарага бериш ҳақидаги шартномага имзо чекади.

Шартнома бўйича 1,5 гектар ер майдонидан 45 центнердан 6,8 тонна бошоқли дон етиштириш режалаштирилган. 2002 йилнинг 5 январ куни тузилган қўшимча келишув шартномасига асосан оилавий пудратчи 8050 килограмм бошоқли дон етиштириб, шартнома режасини 1250 килограмм ортиғи билан бажарган. Хўжалик томонидан шартнома режаси ва шартномадан ортиқ етиштириб берилган маҳсулотлар ҳисобига 677760 сўм даромад ҳисобланган. Шундан маҳсулот етиштириш учун амалга оширилган агротехник тадбирлар, яъни сарфланган уруғлик, минерал ўғит, техника ва бошқа харажатлар учун 624.134 сўм чиқим қилинган. Ўртадаги соф даромад 53626 сўм деб белгиланган. Бироқ хўжалик ҳисобчилари оила пудратчининг илгариги 55786 сўм зарарини ҳисобига бу маблағни пудратчига беришмайди.

Dakki

Хўжалик бош ҳисобчиси К.Саидов ва омбор мудири А.Тўйчиев маҳсулот етиштирувчиларга олинмаган минерал ўғитни "олди" деб расмийлаштирган. Шунингдек, хўжалик бош ҳосилоти А.Майнисов эса маҳсулот етиштириш учун етказиб берилмаган уруғликларни етказиб берилди, деб хужжатларни сохталаштирган.

Вилоят адлия бошқармаси "Сабзавоткор" ширкат хўжалиги бошқарув раиси А.Норқобилов номига шу йилнинг 10 октябр куни 04-1411-сонли тақдимномани киритди. Унда ширкат хўжалигида фаолиятни қонуний асосида ташкил этиш, қишлоқ хўжалиги маҳсулоти етиштириш учун тузилган 344 та ижарага бериш ҳақидаги шартномаларни бекор қилиб, уларни оила пудратига мослаб қайта тузиш, шунингдек, айбдор мансабдор шахсларга нисбатан қонуний чора кўриш лозимлиги алоҳида қайд этилган. Ўйлаймизки, мутасаддилар тақдимномада кўрсатилган камчиликларни тез орада бартараф этишади ва ширкат хўжалиги аъзоларининг бузилган ҳуқуқлари тикланади.

Маъмур МУСУРМОН,
«Инсон ва қонун» мухбири

Ajab savdolar

БАҲОНАНИ ТОШ ҲАМ, ТАРОЗИ ҲАМ БОСМАЙДИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Аксинча, хотиржамликка берилишди. Шўро замонидан қолган бепарволик эса кўнгилсизликка етаклади. 2003 йилнинг ёзига келиб, Шовот туман "Машина-трактор парки" ҳиссадорлик жамиятининг "ЎзКЕЙСагролизинг"га бўлган қарзи эса 114 миллион сўмга етди.

Аниқроғи, қарз "болалади"; асосийси тўловлар устига миллион-миллион сўмлик жарималар ҳам қўшилди.

Шу ўринда масаланинг моҳиятига разм солинг: хорижлик сармоядорлар, савдо-саноат доиралари билан ҳамкорлик — мамлакатимиз танлаган йўл. Унга пешвоз чиқмоқ юртимиздаги ҳар бир жамоа ва барча фуқароларнинг масъулиятли бурчи ва вазифасига айланмоғи даркор. Зеро, Вазирлар Маҳкамасининг **"Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни ҳуқуқий ҳимоя қилишни кучайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги** 2003 йил 2 майдаги 205-сонли қарори бежиз қабул қилинмаган. Мазкур қарор юқоридаги сингари қусурларни бартараф этишнинг энг муҳим ҳуқуқий омили эканлигини таъкидлашга ҳожат йўқ.

Вилоят адлия бошқармаси қарор талабларига суянган ҳолда масалани атрофлича ўрганди ва пировардида уни хўжалик судигача етказди. Суд мурожаатни асосли, деб топиб, Боғот ҳамда Шовот туман машина-трактор парклари раҳбарлари зиммасига етказилган жами 163,9 миллион сўмлик зарарни кечиктирмай қоплаш мажбуриятини юклади. Суд адлия бошқармасининг тўловларни асоссиз равишда кечиктиришга сабабчи бўлган мутасаддиларни маъмурий жиҳатдан жазолаш ҳақидаги таклифини ҳам инобатга олди. Ҳар иккала корхонанинг мансаб курсини эгаллаган Р.Отажонов, Ш.Рўзимов, Ш.Абдураҳмоновларни "Маъмурий-жавобгарлик тўғрисида"ги кодекснинг 176-1-моддаси талабига мувофиқ жаримага тортилди.

Адлия бошқармасининг суд томонидан қаноатлантирилган талаби ҳақиқатан ҳам қонуний ва адолатли эди. Бинобарин, унга жавобгар тарафдагилар ҳам бирон-бир тарзда эътироз билдиришга ожиз қолишди.

Шу ўринда айтиш керакки, маблағлар мақсадли тарзда транш усули билан етказиб берилаётгани боис, ҳар икки машина-трактор парки ҳиссадорлик жамиятлари раҳбарларини айблаш балки кимларгадир эриш туюлар. Гапнинг очиғи, масалани ўрганаётиб, даставвал биз ҳам шундай фикрга бордик. Бироқ "ЎзКЕЙСагролизинг" компанияси Бош директори Елена Гармашнинг вилоят адлия бошқармасига йўллаган хати мазмуни билан танишарканмиз, тўлов муомаласи транш маблағларида эмаслигини англадик. Мазкур хатда Хоразмдаги яна бир қарздор корхона — Урганч машина-трактор парки ҳиссадорлик жамияти «Агролизинг» компанияси олдидаги қарзини узганлиги боис, уни жавобгарликка тортиш учун асос қолмагани маълум қилинган эди. Хўш, корхона транш маблағларига суянмаган ҳолда юқоридаги корхоналарникидан кам бўлмаган қарзини қайси маблағ эвазига узган? Қолаверса, миқдори бир хил бўлган қарзни узишда Шовот тумани машина-трактор парки ҳиссадорлик жамияти (мазкур корхона қарзи 49,9 миллион сўм) ҳам тўловларни адо этишда ўзининг боғотлик ҳамкасбларидан анча фаол ҳаракат қилгани аниқ-ку? Демак, зиммадаги қарзни ҳар бир корхонанинг ўз ички имкониятларини оқилона ишга солган, маблағларни режали харжлаган ҳолда транш маблағларисиз ҳам бемалол узавериш мумкин эди. Афсус, боғотлик ва шовотлик техника "жиловдор"лари қўлидаги қушни "учириб" юборишди. Томонлар учун ниҳоятда қулай ва фойдали ҳисобланган лизинг шартномасини барбод этишди. Бошқалар уддалаган ишни амалга оширишга ожизлик қилишди. Омилкорлик ва ишбилармонлик салоҳияти танқислиги панд берди. Деярли нақдга айланган мулк қўлдан чиқди. Тўлов соҳасидаги интизомсизлик ва ўзбилармончилик муҳити эса қонун назорати идораларининг саъй-ҳаракатлари билан бартараф этилади.

Ҳукумат қарори чиндан ҳам тараққиёт соҳасидаги дадил қадамлар шарофати билан юзага келди. Қарор хорижий сармояларнинг юртимизга кенг миқёсда кириб келишинигина таъминлаб қолмасдан, унинг ишончли ҳуқуқий ҳимоясини ҳам кафолатлайди. Қарорга асосан мамлакатимиз адлия тизимида чет эл сармоялари ва хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарни ҳуқуқий жиҳатдан муҳофаза қилувчи махсус бошқарма вужудга келтирилди.

Лизинг тўловлари шартномасига оид юқорида тилга олинган нохуш вазиятга ҳам айнан ана шу бошқарма томонидан ҳукумат қарори ижросини таъминлашга қаратилган саъй-ҳаракатлар баробарида якун ясалди. Бу ҳолат хорижий инвестициялар ва чет эл сармоялари иштирокида фаолият кўрсатаётган хўжалик субъектлари мамлакатимиз адлия тизими тимсолида ўзининг ишончли ҳуқуқий ҳимоячисига эга бўлганлигини кўрсатади.

Мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий турмушини юксалтириш манфаатларини кўзланган чет эл инвестициялари давлатимиз ҳимоясида туради. Буни унутмаслик даркор. Шартномавий муносабатлардан чекинишга қаратилган баҳонабозликни тош ҳам, тарози ҳам босмайди. Бундан келиб чиқадиган хулоса битта: шартнома — қонун кучига баробар ҳужжат. Уни ҳуқуқий қудратини назарга илмаганлар қаттиқ янглишади ва ўз хатти-ҳаракатларининг аччиқ меваcини татийди.

Абдулла СОБИРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Асрларга тенгдош обидалар

Attang

ҚАРЗ УНДИРИЛДИ

Қизилтепа туманидаги "Шарқ жилоси" хусусий фирмаси тумандаги "Бухоро" ширкат хўжалиги билан ўтган йилнинг 2 сентябр куни 20 минг 938 килограмм гуруч олди-сотдиси ҳақида шартнома тузган. Орадан тўрт кун ўтиб хусусий фирма 495-сонли ишончномага асосан 20 минг 938 килограмм гуручни ширкат хўжалигига топширган. "Бухоро" ширкат хўжалигидагилар гуручнинг пулини тўласа, хусусий фирма 14 миллион 28 минг 460 сўмлик маблағга эга бўлар эди. Бу маблағ билан фирма бемалол ўз фаолиятни жонлантириб юбориш мумкин эди.

Хусусий фирма гуручнинг пулини ололмайди. У айланма маблағларга муҳтож бўлиб қолгач, 2002 йилнинг 8 сентябрида "Саноатқурилишбанк"нинг Навоий бўлимидан уч йил муддатга 30 фоиз йиллик устама тўлаш шарти билан 20 миллион сўм кредит олади. Кредит ўз йўлига. Унинг сарф-харажат қилинадиган аниқ мақсади бор. Шу боис хусусий фирма раҳбари Тўлқин Ашуров ширкат хўжалигидан қарзни ундиришга астойдил киришади. Ширкат хўжалиги бошқарувининг ваъдалари тугайвермагач, вилоят адлия бошқармасига мурожаат қилди.

Вилоят адлия бошқармаси "Шарқ жилоси" хусусий фирмаси манфаатини кўзлаб Навоий вилоят хўжалик судига даъво киритди. Иш судда кўрилиш кунига қадар жавобгар томонидан хусусий фирмага қарзнинг 2 миллион 200 минг сўми тўланган эди. Шу сабабли хўжалик суди "Бухоро" ширкат хўжалигидан хусусий фирма фойдасига асосий қарз 14 миллион 28 минг 460 сўмнинг қолган қисми 11 миллион 828 минг 460 сўмни ундириш тўғрисида қарор чиқарди. Суднинг ҳал қилув қарори билан давлат божи ва почта харажатлари ҳам жавобгардан ундириладиган бўлди. Бироқ суд устама ва даъвогарга етказилган зарарни ундиришни рад этди. Чунки шартномада етказиб берилган маҳсулот ҳақини тўлаш муддати ва шартнома мажбуриятларини бузганлик учун жавобгарлик ҳам белгиланмаган экан. Кўриниб турибдики, шартнома қонуни талаби даражасида тузилмаган. Агар у тўғри бўлганда эди, кўрилган зарар жавобгар томонидан қопланарди. Демак, шартнома тузиш жараёнида қонун талабларига қатъий амал қилган киши ҳеч қачон ютқазмайди.

Алишер БОБОҚУЛОВ,
ҳуқуқшунос

Тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш ва уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасида Сурхондарё вилояти адлия бошқармаси ходимлари салмоқли ишларни амалга оширишмоқда. Шу билан бирга бу масалада муаммо ва камчиликлар ҳам йўқ эмас. Хусусан, адлия бошқармаси томонидн киритилган тақдимномаларнинг ўз вақтида бажарилмаётгани ана шундай муаммолар сирасига киради.

МАСЪУЛИЯТ ВА ЖАВОБГАРЛИК

Аслида тақдимнома бажарилиши мажбурий бўлган ҳужжат ҳисобланади. Чунки у ўз мазмун-моҳияти билан аниқланган қонунбузилиш ва камчиликларни бартараф этишга қаратилган. Маълумки, қонунбузилишлар мавжуд жойда ҳар қандай иш орқага кетади. Агар улар тузатилса, иш яна олға силжийди. Бу ҳаммага маълум оддий ҳақиқат. Бироқ ана шу оддий ҳақиқатни айрим мансабдорлар англаб етишмаяпти. Бу фикрни қуйидаги мисоллар яққол тасдиқлайди.

1999 йилнинг 13 апрел куни Шўрчи тумани ҳокими томонидан тадбиркор Раҳматулла Исмоиловга савдо дўкони қуриш учун 24 метр квадрат ер ажратиш ҳақида 117-сонли қарор чиқарилган. Шундан сўнг Р.Исмоилов савдо дўкони жойлашган ерни 2783 сўм пул тўлаб сотиб олади. Вилоят давлат мулкини бошқариш ва қўллаб-қувватлаш ҳудудий бошқармаси томонидан унга тегишли савдо дўкони Ер ва бино, иншоотлар Давлат кадастр хизмати томонидан (9.09.1998й) рўйхатга олингани тўғрисидаги гувоҳнома (SD 002197) ҳам берилган. Шароит тақозосига кўра, Р.Исмоилов ҳужжатлари бекаму кўст мавжуд бўлган дўконни фуқаро Алишер Дадахоновга олди-сотди шартномаси асосида сотади. Яхши ният билан дўкон сотиб олган тадбиркор Алишер Дадахонов туман архитектура ва қурилиш бўлими бошлиғи Чоршанби Мамараимовнинг қаршилигига дуч келади. У тадбиркор Алишер Дадахоновнинг дўконни собиқ эгаси Р.Исмоиловдан барча тегишли ҳужжатлари билан қонуний сотиб олганидан яхши хабардор бўлса-да, дўконнинг қурилиши ҳокимнинг қарорисиз амалга оширилган, деб туриб олади. Иш шу даражага етадики, Ч.Мамараимов тадбиркорни ҳақоратлайди. Барча тушунтиришу изоҳлар фойда бермагач, тадбиркор ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилишга ёрдам беришни сўраб, Адлия вазирлигига мурожаат этади. Ушбу мурожаат асосида Сурхондарё вилоят адлия бошқармаси ходимлари текшириш ўтказиб, тадбиркорнинг ҳақ эканини аниқлашди.

Шундан сўнг вилоят адлия бошқармаси Шўрчи тумани ҳокими У.Бобоқулов номига тақдимнома (18.04.2003) йўллаб, унда баён этилган масалани тумандаги назорат идоралари раҳбарлари иштирокида ўрганиб чиқиш, қонунбузилиш ҳолатлари қайта такрорланмаслиги учун Ч.Мамараимовни интизомий жавобгарликка тортишни талаб қилади. Бироқ ҳоким тақдимномага "фуқаро А.Дадахоновнинг туман ҳокимлиги томонидан менга турли тазйиқлар ўтказилмоқда, деган важи ўз исботини топмади", деган мазмундаги силлиққина жавоб ёзиш билан кифояланади. Бундан қаноатланмаган адлия бошқармаси тадбиркор А.Дадахоновга тазйиқ ўтказгани учун Шўрчи тумани архитектура ва қурилиш бўлими бошлиғи Ч.Мамаримовни интизомий жавобгарликка тортишни сўраб, вилоят архитектура ва қурилиш бошқармаси бошлиғи М.Шодиев номига тақдимнома киритади. Аммо М.Шодиев ушбу тақдимномани бажариш ўрнига зўр бериб ўз ҳамкасбининг айбини хаспўшлашга уринади.

Шу тарздаги турли ёзишмалардан сўнг иш шу даражага етдики, вилоят адлия бошқармаси Давлат Архитектура ва қурилиш қўмитаси раиси номига муросасоз вилоят Архитектура ва қурилиш бошқармаси бошлиғига нисбатан интизомий чора қўллаш ҳақида талабнома киритди. Энди масала қандай ҳал бўлади — буни вақт кўрсатади.

Айрим раҳбарлар меҳнаткашларга иш ҳақини ўз вақтида тўламай, уларни сарсон-саргардон қилишмоқда. Бандихон туманидаги "Мустақилликнинг 10 йиллиги" ширкат хўжалиги раиси Ш.Қорабоев ана шундайлар сирасига киради. У ширкат хўжалиги далаларида йил бўйи тер тўкиб меҳнат қилган Олим Хонтўраевнинг оила аъзоларига 2002 йил пахта ҳосилидан 73 минг 535 сўм, терим пулидан 13 минг 692 сўмлик меҳнат ҳақини беришни пайсалга солди. Раисдан осонликча ҳақини ундириб ололмаслигига кўзи етган Олим Хонтўраев вилоят адлия бошқармасига ариза берди. Унга асосан адлия бошқармаси ширкат раиси Ш.Қорабоевга деҳқон оиласининг меҳнат ҳақини тўлаш ҳақида тақдимнома (23.07.2003 й) йўллади. Тақдимномага ёзма жавоб қайтариш учун бир ой муҳлат берилганди. Аммо раис жавоб қайтаришни ўзига эп билмади. Олим Хонтўраев яна адлия бошқармасига мурожаат этди. Адлия бошқармасига Ш.Қорабоевга тақдимнома юборгани ҳақида (28.08.2003) эслатма хати йўллади. Афсуски, раис ҳанузгача тақдимномага жавоб бергани йўқ.

Шўрчи туманидаги "Совжирон" ширкат хўжалиги бошқаруви раиси Х.Норматов ҳам қонунни назар-писанд этмайдиган хилидан экан. Шу боис у ижарачи Ж.Ҳакимовнинг қонуний манфаатларини поймол этиб келган. 1999 йилнинг

To`siq

11 феврал куни ширкат хўжалиги бошқаруви қарорига асосан Ж. Ҳакимовга 1 гектар мевазор боғ 10 йил муддатга ижарага берилган. Амалда эса унга 0,75 гектар ер ажратилган. Шундай бўлса-да, беш йил мобайнида амалда йўқ 25 сотих майдон учун ҳам боғбондан ижара ҳақи ундирилган. Вилоят адлия бошқармаси тақдимнома киритгандан сўнг ижарачи боғбонга беш йил мобайнида олинган ортиқча ижара ҳақи қайтариладиган ва қўшимча 25 сотих боғли майдон ажратиладиган бўлди.

Хулоса ўрнида айтсак, айрим раҳбарларнинг қонунларга беписанд муносабатда бўлиши тадбиркорларнинг ҳақ-ҳуқуқларини поймол этиб, уларнинг йўлига сунъий тўсиқ қўймоқда. Шу боис қонун талабларига ва тақдимномаларга нисбатан менсимаслик муносабатида бўлаётганларга қарши қатъий жазо чораларини кўриш зарур. Ўйлаймизки, мутасаддилар баён этилган масалаларни қонун ва адолат нуқтаи назаридан ўрганиб чиқишади ва улар ўз ечимини топади. Зеро, қонун устуворлигини таъминлаш жамият тараққиётининг кафолати демакдир.

Бахтиёр ОЛЛОМУРОД,
"Инсон ва қонун" мухбири

Bugunning gapi

ТАДБИРКОР – ҚОНУН ҲИМОЯСИДА!

МАМЛАКАТИМИЗДА ФЕРМЕРЛАРГА ИШОНЧЛИ ҲУҚУҚИЙ ЁРДАМ КЎРСАТИЛМОҚДА

(Давоми. Боши иккинчи бетда)

Адлия вазирлиги томонидан ўтказилган сўровда иштирок этган 13 минг нафар тадбиркордан 7555 нафари, яъни 58,1 фоизи тайёрлов ва хизмат кўрсатувчи идоралар томонидан етиштирилган маҳсулотга ҳақини ололмаётганини билдиришган.

Бундан ташқари, ўтказилган сўров бўйича деҳқон ва фермер хўжаликларининг 3830 тасидан 1233 таси, 32,1 фоизи шартномада белгиланган режадан ташқари етиштирган маҳсулотларини олиб қўйилаётганини ҳам таъкидлашган.

4. Фермерлар моддий-техника базасининг етишмаслигидан ҳам норози бўлмоқда. Ана шундай камчиликларни батамом тугатиш тўғрисида Президент Фармонида фермерларни ерни шартномавий муносабатларга киришиши ва шартнома тузишда тайёрлов, хизмат кўрсатувчи ва таъминотчи идоралардан устун туришини кафолатлаш аниқ белгилаб берилди.

Масалан, Термиз шаҳар нефтбазаси томонидан фермер хўжаликларига нефть маҳсулотларини беришда 14 нафар турли хил имзоларни қўйдириш каби ўта мураккаб амалиёт жорий қилинган.

Шунингдек, Қарши туманидаги "Қишлоқхўжаликкимё" ташкилоти томонидан 2002 йил ҳосил учун 351 нафар фермерга ўғит етказиб бериш режасининг 42,4 фоизи бажарилган, холос. Лекин "Нафас" ширкат хўжалигига 143,4 ва А.Икромов номидаги ширкат хўжалигига 192,7 фоиз миқдорида минерал ўғит етказиб берилган. Бундай номутаносиблик фермерларнинг ишига қасддан тўсқинлик қилишдан бошқа нарса эмас.

5. Банклар томонидан фермерларга пул маблағларидан эркин фойдаланиш, кредитлар ажратиш борасида ҳам муаммолар мавжуд.

Масалан, "Тўла бобо" фермер хўжалиги раиси Ш.Тўлаев "Бизнес фонд" маблағидан 4 миллион сўм кредит ажратишни сўраб, "Пахтабанк"нинг Деҳқонобод тумани бўлимига 2002 йилнинг 2 сентябр куни мурожаат этган. 2002 йил 5 сенябр куни кредит ажратишга кредит қўмитасининг қарори қабул қилинган, лекин 2003 йил 19 сентябргача кредит ажратиб берилмаган. Адлия идоралари ходимларининг аралашувидан кейин кредит тўлиқ ажратиб берилди, айбдор банк ходими М.Каримов ишдан бўшатилди.

Шу ўринда сўровда иштирок этган тадбиркорларнинг 3623 нафари, яъни 28,1 фоизи банклардаги ўз маблағларидан эркин фойдалана олмаётганликларини билдиришган.

Бу каби муаммолар адлия идораларига тадбиркорлардан келиб тушаётган ариза ва шикоятларда ҳам ўз аксини топмоқда. Хусусан, тадбиркорлардан келиб тушган 5309 та ариза ва шикоятларнинг мингдан ошиғи айнан фермер хўжаликларининг раҳбарларидандир. Аризаларнинг асосан мазмуни ер ажратиш, банклардан кредит олиш масаласи, маъмурий идораларнинг тез-тез текширишлари ва текширув якунларига қараб, асоссиз маъмурий ва молиявий жарималарга тортиш, маблағларини уларнинг ҳақиқий розилигисиз ноқонуний йўллар билан турли тадбирларга жалб этиш ва бошқа масалалардан иборатдир. Бу аризаларнинг 77 фоизи ўз тасдиғини топиб, уларнинг барчаси суд ёки бошқа таъсир чоралари орқали ижобий ҳал этилди ва тадбиркорнинг бузилган ҳуқуқлари тикланди.

Яна таъкидлаш жоизки, ишонч телефонлари ҳам доимий равишда ишлаб турибди. Ишонч телефонларига бўлаётган мурожаатлар сони ҳам йилдан-йилга ошмоқда. Тадбиркорларнинг ҳуқуқий билими ошаётгани ва ҳуқуқи тикланишига, қонунларимизнинг сўзсиз ижро этилишига ишончи ортиб бораётгани сабабли ўтган йилнинг шу даврга нисбатан ишонч телефонларига бўлаётган мурожаатлар сони икки бароваргача ошди (01.10.2002 йил ҳолатига – 725 та, 01.10.2003 йил ҳолатига – 1443 та). 1443 та мурожаатдан 1110 таси ўз тасдиғини топгани сабабли судга даъво аризалари киритиш ва бошқа таъсир чоралари орқали тадбиркорларнинг ҳуқуқлари тикланди.

Ўтган 9 ой давомида Адлия вазирлиги томонидан 10 та вилоятда бозор ислоҳотларига оид қонунчиликка риоя этилиш, фермерларга яратилган шароитларнинг аҳволи, улар билан ишлаш амалиёти ўрганилганда, тадбиркорлар ва фермер хўжаликларининг ҳуқуқи ҳамда қонуний манфаатларини бузилиши билан боғлиқ 200 мингга яқин қонунбузилишлар аниқланди. Шу жумладан, 9700 дан ортиқ ҳолатда тадбиркорларни рўйхатга олиш муддати ва тартибини бузиш, лицензия ва бошқа рухсатномалар олишда 6548 та қонунбузилиш, банклар томонидан 2679 та ҳолатда кредит ажратиш тартибини бузиш, 14753 та ҳолатда тадбиркорларни ноқонуний маъмурий жавобгарликка ва молиявий жазога тортиш, солиқ қонунчилигини нотўғри қўллаш, 87 мингга яқин шартнома интизомини бузиш ҳолатлари аниқланди.

Жойларда ўтказилган ўрганишлар шуни кўрсатмоқдаки, айрим давлат идораларининг раҳбарлари ҳанузгача тадбиркорлар фаолиятига аралашиш мумкин эмаслигини тушуниб етмаган. Туман ҳокимлари томонидан тадбиркорларнинг маблағларини турли тадбирларни молиялаш баҳонасида ноқонуний жалб қилиш ҳолатлари бунинг исботидир. Вилоятларда ўтказилган ўрганишларда ҳокимларнинг 445 та қарорлари билан 2188 та тадбиркорнинг маблағлари ноқонуний жалб этилгани аниқланди. Адлия идоралари томонидан ноқонуний қарорларни бекор қилиш чоралари кўрилди.

Масалан, Бухоро вилоятининг Қоравулбозор тумани ҳокимининг 2002 йил 4 октябрдаги 79-сонли фармойишига асосан 72 та хўжалик юритувчи субъектларга турли тадбир учун пул ўтказиб бериш белгиланган. Адлия бошқармасининг шу йил 6 февралдаги тақдимномасига биноан ушбу фармойиш бекор қилинди ва туман ҳокими ўринбосари Х.Бобожонов интизомий жавобгарликка тортилди.

Шу ўринда айтиб ўтиш жоизки, қисқа муддатли текширувлар сони ўтган йилгига нисбатан 4300 тага кўпайган. Ўтган йил 9 ойда 9424 та қисқа муддатли текширувлар ўтказилган бўлса, жорий йилда бу рақам 13651 тага етган. Бундан норози бўлган мурожаатларининг сони 364 тага етди.

Масалан, Тошкент шаҳар прокуратураси қошидаги солиқ ва валютага оид жиноятларга қарши курашиш Департаменти ходимлари томонидан "Руднис" масъулияти чекланган жамият фаолияти текширилиб, корхонага 18.913.292 сўм миқдорида молиявий жарима қўлланилган. Ушбу молиявий жарима ноқонуний равишда қўлланилгани сабабли адлия идораси тақдимномасига асосан у бекор қилинди ва тадбиркорнинг мулки дахсизлиги таъминланди.

Бундай асоссиз қарорлар туфайли корхоналар ёпилиб, ўз фаолиятини узоқ муддатларга тўхтатиш, одамларнинг ишсиз қолиш ҳолатлари учрамоқда. Табиийки, шу даврда бюджетгаям солиқ тушмайди.

Таъкидлаш жоизки, баён этилган ҳолатлар чуқур таҳлил этилиб, ҳар бир вилоятдаги ўрганишлар натижаси бўйича мавжуд вазият юзасидан мутасаддиларга тақдимномалар киритилди. Натижада 2736 нафар мансабдор шахс, шу жумладан, 324 нафар ҳокимлик, 419 нафар тижорат банклари, 865 нафар назорат қилувчи идоралар ходимлари интизомий жавобгарликка тортилди (*бу эса ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 1050 нафарга кўпдир*). Шундан 391 нафар айбдор мансабдор шахслар эгаллаб турган лавозимдан озод этилди (ўтган бир йил бўйича эса - 290 нафар). *(48 нафари ҳокимлик, 128 нафари бошқа назорат қилувчи идоралар, 50 нафари тижорат банклари ходимлари).*

Бу каби тадбирлар фермер хўжаликларнинг эркин тадбиркорлик фаолиятларига тўсқинлик қилаётган муаммоларни бартараф этишда ҳам қўлланилмоқда. Натижада тайёрлов ва хизмат кўрсатувчи ташкилотларнинг 726 та ходими интизомий жавобгарликка тортилди, шундан 109 таси вазифасидан озод қилинди.

Хулоса ўрнида айтадиган бўлсак, асосий мақсадимиз тадбиркорлар, шу жумладан, фермерларнинг эркин фаолият юритишини таъминлаш ва уларни ривожлантиришдир. Шу боис фермерларни юқоридаги каби масалалар билан банд этиб қўймаслигимиз керак. Турли идоралар эшиклари олдида сарсон бўлиб юришининг ҳеч кераги йўқ. Унда тадбиркорнинг на ишида унум, на ҳаётида ҳаловат бўлади. Деҳқон ўз иши билан шуғулланиши, халққа энг олий навли маҳсулотлар етказиб бериш чораларини излаш билан банд бўлиши лозим. Ана шундагина биз фермерларга ҳар томонлама шароит яратилган, дея оламиз.

Айнан мана шундай шарт-шароитларни яратиш ва эскича бошқариш муҳитини ўзгартириш мақсадида Президентимизнинг Фармонида Адлия вазирлигига фермер хўжаликларининг қонуний манфаатларини самарали ҳуқуқий ҳимоя қилинишини таъминлаш, уларнинг хўжалик фаолиятига бошқарув идоралари ва мансабдор шахсларнинг ҳар қандай аралашувларига қатъий чек қўйиш тўғрисида топшириқ берилди. Бу вазифаларни бажариш адлия идоралари ходимлари зиммасига алоҳида масъулият юклайди.

Давлатназар МАТРАСУЛОВ,
Адлия вазирлиги масъул ходими

(Давоми.
Боши биринчи бетда)

АСОСИЙ МЕЗОН – ОДИЛЛИК

Жиноят процессуал кодексининг 275-моддаси талабига кўра, жиноят содир этиш натижасида фуқаролар ва юридик шахсларга етказилган мулкий зиённи қоплаш, шунингдек, жабрланувчини дафн этиш ёки унинг стационарда даволаниш харажатларини ҳамда суғурта тариқасида унга тўланган пул, нафақа ёки пенсия пулини ундириш тўғрисидаги фуқаровий даъволар жиноят ишини кўриш жараёнида ҳал этилади. Демак, судлар иш юзасидан етказилган мулкий зиённи ундиришга ҳақли. Лекин жиноят иши бўйича етказилган маънавий зарарни қоплаш тўғрисидаги даъвонинг жиноят ишлари бўйича судлар томонидан кўрилмаслиги яна бир муаммони келтириб чиқармоқда. Шу боис Жиноят-процессуал кодексидаги маънавий зарарни ундириш масаласи иккинчи суд ихтиёрига қолдирилгани билан боғлиқ меъёрларни такомиллаштириш зарур, деган фикрдамиз.

Зеро, Фуқаролик Кодексининг 1002-моддасида қайд этилишича, маънавий зарар пул билан қопланади ҳамда жабрланувчига етказилган жисмоний ва маънавий азобларнинг хусусиятига, шунингдек, айб товон тўлашга асос бўлган ҳолларда зарар етказувчининг айби даражасига қараб, суд томонидан аниқланади. Зарарни қоплаш миқдорини аниқлашда оқиллик ва адолат талаблари эътиборга олиниши лозим. Ушбу қоида асосида хулоса чиқарадиган бўлсак, ҳар бир иш, жумладан, жиноят иши юзасидан ҳам маънавий зарарнинг миқдори даражасини эътиборга олган ҳолда суд томонидан белгиланади. Зарар миқдорини аниқлаш усули ишни кўрган судьянинг ихтиёрига қараб ҳал қилиниши лозим бўлади. Шу ўринда жиноят ишини кўришга ихтисослашган судьялар нима сабабдан маънавий зарарни қоплаш билан боғлиқ жиноят иши бўйича билдирилган фуқаролик даъвосини ҳал қилолмайди, деган саволни туғилиши табиий. Бунга жавобан айтадиган бўлсак, Жиноят процессуал кодекси қабул қилинган пайтда мамлакатимизда судлар ҳали ихтисослаштирилмаган эди. Ҳозирда эса судлар ихтисослаштирилгани боис бу масалани ҳал этиш анча қийин. Шуни ҳисобга олиб, ЖПКнинг 275-моддасига "мулкий ва маънавий зиённи қоплаш" деган мазмунда қўшимча киритилса, жиноят ишларини кўришга

Talab, taklif, mulohaza

ихтисослашган судьяга бу масала юзасидан ҳам узил-кесил қарор қабул қилиш масъулияти юклатилган бўлар эди.

Бундан ташқари, маънавий зарар миқдорини ҳар бир жиноят иши юзасидан айбнинг шакли (қасд ёки эҳтиётсизлик), жиноятнинг ижтимоий хавфлилик даражаси (тоифалари), турини (қасддан одам ўлдириш ёки қасддан баданга турли даражада шикаст етказиш) фарқлаган ҳолда аниқлаш мумкин. Қолаверса, маънавий зарарни қоплашдаги миқдорни аниқлашда Олий суд Пленуми қарорлари ва тушунтиришлари ҳам бу масала юзасидан ягона суд амалиётини амалга ошириш имконини беради.

Хулоса сифатида айтсак, жиноятга жазо тайинлашда одиллик асосий мезон бўлиши зарур. Бунинг учун эса қонунчиликни изчил такомиллаштириб бориш мақсадга мувофиқдир.

Мавжуда РАЖАБОВА,
юридик фанлари доктори

ОТА-ОНАЛИК ҲУҚУҚИ

Ундан қандай ҳолларда маҳрум этилади?

Mitti maslahat

Рукн учун масъул: ҳуқуқшунос Т. ҚОРЁҒДИЕВ

Жамиятимизда ибратли, ҳалол ва покиза ота-оналар билан бир қаторда маиший бузуқ, спиртли ичимлик ёхуд гиёҳвандликка ружу қўйган, шунингдек, бошқа салбий сабаблар билан ота-оналик номига доғ тушураётганлар кимсалар ҳам йўқ эмас. Бундай салбий ҳолатлар, шубҳасиз, фарзандлар тарбиясига ёмон таъсир кўрсатади.

Бу каби нохушликларнинг олдини олиш ёки уларга муайян таъсир чоралари кўриш мақсадида қонунчилигимизда бир қатор тарбиявий чоралар назарда тутилган. Ота-оналарни ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш ана шундай чоралар жумласидандир.

Хўш, бу борада қонунчилигимизда қандай тартиблар белгиланган?

"Оила" кодексининг 80-моддасига мувофиқ, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш суд тартибида амалга оширилади. Жумладан, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш тўғрисидаги ишлар ота (она) (уларнинг ўрнини босувчи шахслар), прокурор, шунингдек, вояга етмаган болаларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мажбурияти юклатилган идора ёки муассасаларнинг даъвосига биноан кўриб чиқилади.

Ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш ота-она учун энг оғир жазо ҳисобланади. Шу сабабли ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш учун ота, она ёки боланикка олганларнинг айбли ҳаракати бўлиши шарт.

Суд томонидан ота-ёки онани ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш учун шубҳасиз, "Оила" кодексининг 79-моддасида назарда тутилган асослар (яъни ота-оналик мажбуриятларини бажаришдан бош тортиш, шу жумладан, алимент тўлашдан бўйин товлаш, узрсиз сабабларга кўра ўз боласини туғруқхона ёки бошқа даволаш, тарбия, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш муассасаси ва шунга ўхшаш бошқа муассасалардан олишдан бош тортиш, ота-оналик ҳуқуқини суиистеъмол қилиш, болаларга нисбатан шафқатсиз муомалада бўлиш, жумладан, жисмоний куч ишлатиши ёки руҳий таъсир кўрсатиш, муттасил ичкиликбозлик ёки гиёҳвандликка мубтало бўлиш, ўз болаларининг ҳаёти ёки соғлиғига ёхуд эри (хотини)нинг ҳаёти ёки соғлиғига қарши қасддан жиноят содир қилиш) мавжудлиги текшириб кўрилади.

Ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш тўғрисидаги ишлар прокурор ҳамда васийлик ва ҳомийлик идораси ходимлари иштирокида кўриб чиқилади.

Суд ишни кўриш жараёнида ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш ҳақида ҳал қилув қарори чиқариш билан бирга вояга етмаган боланинг яшаш жойи ҳамда ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилинган ота ёки онадан ёхуд уларнинг ҳар иккаласидан алимент ундириш масаласини ҳам ҳал этади.

Ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш ишларини кўриш жараёнида вояга етмаган боланинг отаси ёки онаси ҳаракатида жиноят аломатлари мавжудлиги аниқланган ҳолларда суд бу ҳақда хусусий ажрим чиқариш йўли билан прокурорга хабар бериши шарт.

Суднинг ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилгани ҳақидаги ҳал қилув қарори қонуний кучга киргандан сўнг уч кун ичида қарорнинг кўчирма нусхасини вояга етмаган боланинг туғилгани рўйхатга олинган фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш бўлимига тегишли ўзгартириш киритиш учун юборилади.

Sog`lom avlod tarbiyasi

Азал-азалдан оилага муқаддас маскан деб қаралган. Чунки оила тинч, аҳил, унинг пойдевори мустаҳкам бўлса, жамиятнинг эртанги куни ҳам ёруғ бўлади. Бундай оилада фарзандлар баркамол инсон бўлиб вояга етади.

Шу боис ҳам истиқлолнинг дастлабки йилларидан мамлакатимизда оилага алоҳида эътибор билан қарала бошланди. Ҳар бир оила мустаҳкам, аҳил-тотув ва келажаги ёруғ бўлиши учун барча шарт-шароитлар муҳайё этилди.

АВЛОД БАРКАМОЛЛИГИ АСОСИ

Энг муҳими, бу борада мустаҳкам ҳуқуқий асослар яратилди. Хусусан, "Оила" кодексининг 17-моддасида никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш белгиланиши ҳам моҳият-эътибори билан ана шу мақсадга хизмат қилади. Чунки никоҳдан ўтаётган йигит ва қизнинг тиббий кўрикдан ўтказишдан кўзланган асосий мақсад — соғлом оилани шакллантириш, келажак авлодни тиббий ирсий хасталиклардан асраш, туғма касалликларга чалинган ногирон болалар туғилишининг олдини олишдан иборатдир.

II чақириқ Олий Мажлиснинг 10- сессиясида "Оила" Кодексининг 17-моддасига никоҳланувчи шахслар давлат соғлиқни сақлаш тизими муассасаларида бепул тиббий кўрикдан ўтиш, кўрикдан ўтиш ҳажми ва тартиби Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланиши каби бир қатор муҳим ўзгартиришлар киритилди. Шунингдек, Вазирлар Маҳкамасининг 365-сонли қарори билан **"Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўрикдан ўтказиш тўғрисида Низом"** ҳам тасдиқланди. Мазкур Низом тиббий кўрикнинг тартиб ва ҳажмини белгилаб берди. Энди тиббий кўрикдан ўтаётган никоҳланувчилар беш хил, яъни психик, наркологик, таносил, сил ва СПИД касаллиги бўйича текширувлардан ўтиши шарт эканлиги белгилаб қўйилди.

Маълум, "Оила" Кодексининг 17-моддаси илгариги таҳририда никоҳланувчи шахслардан бири таносил ёки СПИД касалига чалинганини иккинчисидан яширган бўлса, бу никоҳни ҳақиқий эмас, деб топишни талаб қилишга ҳақли эди. Ёки Оила Кодексининг 16-моддасида никоҳ тузишга монелик қиладиган ҳолатлардан бири никоҳланувчилардан биттаси руҳий касаллиги ёки ақли заифлиги сабабли суд томонидан муомалага лаёқатсиз деб топилиши бу никоҳни ҳақиқий эмас деб топишга асос бўларди.

Аччиқ бўлса ҳам айтиш лозимки, гоҳида ФҲДЁ бўлимига фуқаролар мурожаат этиб, психик касалга чалинган ва сурункали равишда шифохонада даволанаётган турмуш ўртоқлари билан ажрашмоқчи экани, тўйга қадар турмуш ўртоғи касал эканлигини билмаганини баён қилишади.

(Давоми тўртинчи бетда)

"ФОЖИА ТАКРОРЛАНМАСИН"...

Ўтган йили бошимга оғир жудолик тушди. Турмуш ўртоғим Мукамбархон Қува тумани марказий касалхонаси туғруқхона бўлими мудири Бахтиёр Тўйчиев, акушер-гинеколог Маърифат Турсунова, қон қуйиш бўлими мудири Х.Азимовларнинг масъулиятсизлиги натижасида оламдан ўтди. Ўз вақтида малакали тиббий ёрдамнинг берилмагани, сансоларлик ва бурчга хиёнат ана шу фожиани келтириб чиқарди. Бу ҳақда туман соғлиқни сақлаш бўлимига мурожаат этдим. Мурожаатимга "турмуш ўртоғингиз Мукамбархон Сайфутдинованинг вафоти юзасидан туман соғлиқни сақлаш бўлими, вилоят Соғлиқни сақлаш бошқармаси ва Республика Соғлиқни сақлаш бошқармаси томонидан таҳлиллар ўтказилди ва врачлар йўл қўйган камчиликлар аниқланди. Шунингдек, Б.Тўйчиевга ойлик иш ҳақининг ярми миқдорида жарима солинди, Х.Азимов эса бошқа ишга ўтказилди, М.Турсунова эса вазифасидан озод этилди" деган мазмунда жавоб хати олдим.

Tahrirsiz maktub

Ҳурматли таҳририят! Бир одам тасодифан бошқа бировнинг умрига зомин бўлса, одил қонунларимизда кўрсатилган тегишли жазони олади. Тафсилоти баён этилган фожиа эса беҳосдан эмас, балки шунчаки масъулиятсизлик оқибатида юз берди-ку?! Нега энди масъулиятсиз врачлар қонун олдида жавоб беришмади? Мукамбархоннинг фожиаси такрорланмаслигига ким кафолат беради? Ушбу саволларга қонуний жавоб топишга амалий ёрдам беришингизни илтимос қиламан.

Зафар САЙФИДДИНОВ,
Қува тумани,
Сойкелди қишлоғи

Куз манзаралари

Turmush chorrahalarida

ИНСОНИЙЛИК ҚИССАСИ

I. АРМОН

Калон бобо ҳаётнинг барча аччиқ-чучугига чидади-ю, бироқ йилда бир марта келадиган ғалаба байрамига сира кўниколмасди. Солиҳа момо ҳам шу кунни тезроқ ўтишини истарди. Чунки эртасига чоли оғир касалдан турган одам каби эгилган қадди яна ҳам букчайиб қоларди. Бир йили ўғли Ғуломжонга шу куни телевизорни кўрмайсан, деб тайинлади. Лекин тез орада зерикиб кўчага чиққан чол тантанали митингга кетаётган қуролдошларини учратиб, баттар эзилди.

Тўғри, ҳамқишлоқлари унинг кўнгли учун алланималар деб, тасалла беришди.

Уларнинг гапини эшитиб, Калон бобонинг кўнгли хиёл ёришгандек бўлди. Уйга қайтиб ўқ еган оёғи бирдан сирқираб оғригани туфайли узум шикоми остидаги ўриндиққа чўкди. Оғриқ пасайгач, ўтмиш воқеалар хаёлини банд этди.

Ўшанда собиқ қуролдошларининг қистови билан иккинчи марта туман ҳарбий комиссариатига борганди. Ҳарбий комиссар гарчи унинг хонасига кирганини кўрса ҳам кўрмасликка олиб, қандайдир ҳужжатни ўқишда давом этди. Калон ака тоқати-тоқ бўлганига қарамай, мулойимлик билан қайта салом бериб, «мен яна қабулингизга келган эдим...» деди.

— Кўриб турибман, келганингни. Нима қучоқ очиб кутиб олишим керакми? — деди сенсираб комиссар ҳамон кўзини қоғоздан узмасдан.

— Ҳарбий архивга хат ёздик дегандингиз, — деди яна ҳам мулойимлик билан Калон ака. – Шунинг натижасини билмоқчидим...

— Мен сенга ўртоқ эмасман ва ҳеч қачон бўлмайман ҳам, тушундингми? Қолаверса, сенга ватан хоини деган жавоб келди, — деди энди комиссар бақириб.

— Нега хоин бўлар экансан, — деди Калон ака овози титраб. — Қуршовда қолганмиз. Бошқа илож йўқ эди.

— Иложи бор эди, — деди у яна бақирган кўйи, — чаккангга ўқ узиб қаҳрамонларча ҳалок бўлишинг керак эди.

— Ўша бир дона ўқ йўқ эди-да, — деди энди тутақиб кетган Калон ака, — бунчалик хорликдан кўра ўлиб кетганим минг марта яхши эди...

II. УРУШ ФАРЗАНДИ

1944 йилнинг кузида Белорусиянинг Барановичи қишлоғида сержант Калон Камолов хизмат қилаётган тўпчилар батареяси душман қуршовига тушиб қолди. Ўқлар тугагач, душманга ўлжа бўлмаслиги учун тўплар портлатиб юборилди. Барча ҳужжатлар ҳам ёқиб юборилгач, пичоқ ва найзалар билан якка-якка жанг бошланди. Тирик қолган 25 нафар аскар қаторида оёғидан яраланган Калон ҳам асирга тушди. Асирларни ҳарбий лагерга қамашди. Фашистлар чекинишга шошилаётгани учун ҳар куни гуруҳ-гуруҳ асирларни дарё бўйига олиб чиқиб, отиб ташлашарди.

Ниҳоят, навбатдаги гуруҳ билан Калонни ҳам дарё қирғоғига ҳайдаб кетишди. Кўприкдан ўтаётганда Калон ёнидаги ҳамроҳи Муслимга таваккал қилиб сувга ташлашни таклиф қилди.

— Барибир бизни отишади. Кел, қирғоққа яқин борганда, сен ўнгга, мен чапга сувга сакраймиз. Балки қутулиб қолармиз...

— Ҳақиқатан ҳам, қирғоқ тўқайзор экан, —деди Муслим ҳам умидланиб. — Немисларнинг қидиришга вақти ҳам йўқ.

Шу орада соқчилар уларнинг гаплашаётганини кўриб, савалаб кетди. Лекин икки йигит соқчиларни чалғитиб, икки томонга сувга сакрашди. Қоронғи тушиб қолгани учун немислар автоматлардан бир сидра ўқ ёғдиришди-ю, лекин қидиришмади.

Калон оёғи ярадор бўлсада, қирғоқдаги қалин тўқайзорлар оралаб 3-4 кун оч-наҳор йўл юрди. Энди бостириб келаётган совет қўшинлари уни асир олишди...

Энг ёмони, ўшанда ёнида ҳеч қандай ҳужжати бўлмагани учун Калонни хоинликда айблашди. Ўша вақтдаги ҳарбий қонун-қоидага мувофиқ Калон Камоловга хоин сифатида ўн йилга қамоқ жазоси тайинланди. Сибирнинг ҳарбий лагерларида ўн йиллик муддат тугай, деганда ҳарбий маҳбус К.Камоловга бир баҳона сабаб яна беш йиллик муддат қўшиб берилди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Taassuf

ҲУЖЖАТ ҚАЛБАКИ– БИЛИМ ХАШАКИ

ФЕЛЬЕТОН ЎРНИДА

Масжидга имом бўлмоқлик — ғоят савобли юмуш. Бу унинг ботиний жиҳати, зоҳирий жиҳатини айтмайсизми? Катта-кичик ҳамма сизни ёш деб ўтиришмайди, барча "муллака", "муллабобо" деб мурожаат этишади. Ҳатто «муллабобо», бир «суф» деб қўясиз, ўзимни жуда лоҳас сезяпман", дегувчилар ҳам топилади. Шунда имом "исломда ирим-сирим, куф-суф буюрилган", деб нозик одоб билан жавоб қиладилар. Энди хонанинг тўри-ю, бошқа ҳурмат-иззатларни ҳам санайверсак, ҳасад бўлиб кетар, деган хавотирдамиз. Шу боис бу ёғини мулло Раҳмонқул Усанов ҳаётидан бир лавҳа билан давом эттирсак, ғоят маъқул бўлишидан умидвормиз.

Мулла Раҳмонқулнинг фикрига қараганда, дин олийгоҳи ҳам мадраса мисоли экан. Борсанг, битта домла кутиб олиб, ҳужжатларни ҳам, имтиҳонни ўзи қабул қиларкан. Кейинги босқич ҳам шу домланинг ҳиммати ёки "гаврони" билан ҳал этилиб, тўрт йилдан сўнг имом-хатиб, араб тили мударриси, исломшунос, деган ҳужжатлардан бирини олиб қайтаверар эkansan. Бунинг мисоли мулло Раҳмонқулнинг ҳаёти. У 1995 йили диний олийгоҳга бориб, домла М.Жумановга (ҳозир Татаристондаги мадрасада мударрис эмиш) учраб, ўқиб, 1999 йили 00661 рақамли ҳужжат олиб қайтди. Шу йилдан Қўрғонтепа қишлоқ фуқаролар йиғинидаги "Юсуф" жомеъ масжидида имом-хатиб бўлиб ишлай бошлади. Имомлик обрўсига фарзлардан бирини қўшмоқ ниятида шу йил бошида ҳаж сафарини ихтиёр этди.

Аввало, узр. Сиз олийгоҳда диплом берилишини билмайсизми, нега ҳужжат дейилаяпти, деб эътироз билдиришингиз тайин. Тўғри, лекин «муллака»миз ростдан ҳам шуни олганлигига андак шубҳа қилиб, сохталиги учун ҳужжат, деб умумий ном билан атай қолдик.

Хуллас, мулланинг ҳаж сафарини ихтиёр этгани анча кишилар учун нохушлик келтирди. Биринчидан, ҳажга борувчи мулла олийгоҳ ҳужжатини тақдим этганда, унинг қалбаки эканлиги сезилиб қолди. Иккинчидан, мулла Раҳмонқул Усанов қўшни "Чўлқувар" қишлоғидаги жомеъ масжиди имом-хатиби Ғофир Тожикулов, узоқ қариндошлари Абдумуталиб Ҳожиев, Дилшод Каримовларнинг ҳар биридан 35 минг сўмдан олиб, сохта ҳужжатини тўғрилаб бергани маълум бўлди ва бу ҳолдан бошқа муллаларнинг дили ҳам хира тортди.

Ножоиз қилмишлари учун Р.Усанов Жиноят Кодексининг 226-моддаси 2-қисмидаги "б" банди бўйича судда жавоб беришига тўғри келди. Унга Ш.Рашидов туман суди шу модда билан уч йил муддатга ахлоқ тузатиш иши жазосини тайинлади. Жазони назорат қилувчи идоралар тайинлайдиган жойда ўтайдиган, ойига иш ҳақидан 30 фоизини давлат даромадига ундириладиган бўлди. Суд Р.Усанов Юртбошимиз томонидан эълон қилинган "Амнистия тўғрисида"-ги Фармонни қўллаб, уни тайинланган жазодан озод қилди.

Ўйлаймизки, муллага шу сабоқ етарли бўлар. Мулла бўлиш осон эмаслигини бошқа "ҳавасcорлар" ҳам билиб қўйишса, зарар қилмайди.

Фарҳод ҒОФУРОВ,
ҳуқуқшунос
Абдулазиз ЯХШИЛИҚОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Luqma

ЎҒРИ ҚАЁҚДА ҚОЛДИ?

Андижон шаҳридаги Мирзо Бедил номидаги кўчанинг 30-уйида истиқомат қилувчи Ойимхон Боқиеванинг хонадонида 2002 йил 15 май куни ўғирлик содир бўлади. Кимдир Ойимхон опанинг уйидан ҳеч ким йўқлигида 750 минг сўмлик тилла тақинчоқларни ўғирлаб кетилади.

Ушбу ўғирлик ҳодисаси ҳақида Ойимхон опа шу куни, яъни 2002 йил 15 май куни Андижон шаҳар ички ишлар бўлимининг 2-милиция бўлинмасига ариза беради. Афсуски, тезкор вакил Д.Мирзакаримов ўғирлик ҳақидаги аризани "Ф-1" китобига рўйхатга олиш ўрнига фуқароларни қабул қилиш журналига бир ойу 10 кун муддат ўтказиб, 2002 йил 26 июн куни рўйхатдан ўтказган.

Д.Мирзакаримов томонидан тергов олди суриштирув ҳаракатлари олиб борилган ва 78 кун давомида ҳал қилинмасдан тўпланган материаллар 4 август куни жиноят ҳақида келиб тушган аризаларни рўйхатдан ўтказиш китобидан рўйхатдан ўтказилиб, жиноят ишини қўзғатиш масаласини ҳал қилиш учун 6 август куни шаҳар ИИБ тергов бўлинмасига топширилган.

Содир этилган ўғирлик ҳодисаси бўйича Андижон шаҳар Ички ишлар бўлими терговчиси О.Ҳожиматов томонидан Жиноят Кодексининг 169-моддаси 3-қисми билан жиноят иши қўзғатилди-ю, бироқ 2003 йил 23 феврал куни Жиноят Процессуал кодексининг 364-моддаси 1-қисмига асосан ҳаракатдан тўхтатилган.

Кейинчалик жиноят иши вилоят прокуратураси томонидан назорат тартибида ўрганилганда, тергов ҳаракатлари чала ҳамда сифатсиз олиб борилганлиги аниқланган ва 2003 йил 13 май куни жиноят ишини ҳаракатдан тўхтатиш қарори бекор қилиниб, терговни ташкиллаштириш учун Андижон шаҳар прокурорига юборилган.

Шу орада, яъни 2002 йил 26 июн куни 2-милиция бўлинмаси биноси олдида Ойимхон Боқиева ҳамда унинг келини Маҳмуда ва тарафдорлари Маҳмуд Султонов, Муборак Қаҳҳоровалар ўртасида ўша ўғирлик юзасидан жанжал чиқади. Профилактика инспектори М.Эргашев ушбу ҳодиса бўйича терговолди суриштирув ҳаракати олиб бориб, Жиноят-процессуал Кодексининг 329-моддаси талабини бузиб, 10 кунлик муддат ичида қонуний қарор қабул қилиш ўрнига терговолди суриштирув ҳаракатини тўлиқ, ҳар томонлама ва холисона олиб бормасдан 14 июл куни жиноят таркиби йўқлиги учун уларга нисбатан жиноят иши қўзғатишни рад этади. Уларни "Маъмурий жавобгарлик тўғрисида"ги кодекснинг 52-моддаси 2-қисми билан маъмурий ишни жиноят ишлари бўйича шаҳар судига юбориш ҳақида асоссиз қарор чиқарган ва тўпланган материални шу куннинг ўзида жиноий ишлар бўйича шаҳар судига юбориш ўрнига 29 кун муддатни бузиб, 2002 йил 27 сентябр куни юборган. Натижада суд маъмурий жазо қўллаш муддати ўтгани сабабли ишни тугатиш ҳақида асосли қарор чиқарган.

Андижон вилояти ва шаҳар прокуратураси томонидан ҳар икки ҳолат бўйича ўтказилган текширишларда шаҳар ички ишлар бўлими профилактика инспекторлари Ш.Юсупов, М.Эргашев, жиноят-қидирув ва уюшган жиноятчиликка қарши кураш бўлими тезкор ходими Д.Мирзакаримов ҳамда тергов бўлими терговчиси О.Ҳожиматов томонидан суриштирув муддатини бузиш, суриштирув ва тергов ҳаракатлари сифатсиз ва бир томонлама ўтказиш ҳолатларига йўл қўйилганлиги аниқланган. Уларнинг ҳаммаси интизомий жавобгарликка тортилган.

Шу билан бирга ишлар ҳал бўлибди-ю, деб ўйлаган чиқарсиз?!

— Мана, ўғирлик содир этилганига бир ярим йил бўлибди, шундан бери сарсон-саргардонман, — дейди Ойимхон опа Боқиева. — Бир ярим йилдирки, тергов ҳали тўхтатилади, ҳали тикланади. Афсуски, натижа йўқ, кимдир ҳайфсан, кимдир огоҳлантириш олгандир, лекин ўғри топилмади...

Дарҳақиқат, Ойимхон опанинг қўлида ўз аризаларига прокуратура ва ички ишлар идораларидан олинган йигирма бешдан зиёд жавоб хатлари мавжуд. Биз ҳам холисликни таъминлаш учун юқорида келтирилган фикрларни, фактларни шу жавоб хатларидан олдик.

Биз бировни ҳақ, бировни ноҳақ, дейиш фикридан йироқмиз. Лекин фуқаро Ойимхон Боқиева ўз уйида ўғирлик бўлгани ҳақида келтирган важлар ва аризасига бу ўғирлик исботлангани ёки исботланмаганлиги ҳақида асосли жавоб олишга ҳақли эди.

Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Jahon tajribasi

Жаҳон давлатларининг конституцияшунослиги тарихи ва ҳозирги ривожланиш амалиёти шуни кўрсатадики, конституциянинг устунлиги тамойили ёки ғоясини эълон қилиш билангина конституция фаолиятини тўлиқ йўлга қўйиш мумкин эмас. Бу эса давлатларда конституциявий назоратнинг мукаммал механизмини юзага келтириш ва бу борадаги амалий ишларни мунтазам такомиллаштириб боришни тақозо этмоқда. Шу боис дунёдаги барча давлатларда конституцияларнинг устуворлигини таъминлаш ва уларни ҳаётга татбиқ этишни кафолатлаш мақсадида конституциявий назорат тизими мавжуд.

КОНСТИТУЦИЯВИЙ НАЗОРАТ ИНСТИТУТИ

Шу ўринда айтиб ўтиш лозимки, конституциявий назорат ғояси XVII аср бошларида Буюк Британияда шаклланиб, Махфий кенгаш фаолияти билан боғлиқ бўлган. Бу кенгаш колониялар легислатуралари қонунларининг мамлакат парламенти қонунларига қанчалик мослигини назорат қилган. Биринчи жаҳон урушидан сўнг Европа мамлакатларининг аксарияти ўзининг қонуний назорат моделини ишлаб чиққан.

Европа модели ғоясини австралиялик таниқли ҳуқуқшунос олим Ханс Кельзин ишлаб чиққан. У муайян мамлакатда қабул қилинган ва қабул қилинаётган қонун ҳужжатларининг амалдаги қонуний меъёрларга тўғри ёки зид эканлигини ҳуқуқий экспертизадан ўтказишни таклиф этган. Ана шу таклиф конституциявий назорат институти фаолиятининг асосини ташкил этади. Ҳозирда конституциявий назорат давлатда ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолиятининг алоҳида тури сифатида фаолият юритиб, давлат қонунлари ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг конституциясига мувофиқлигини текшириш вазифасини бажаради.

Конституциявий назорат институти давлатларда турлича маъмурий шаклда фаолият юритади. Бунга конституциявий назоратнинг давлат бошлиғи, парламент, ҳукумат, умумий судлар, ўзларининг вазифалари билан бирга конституциявий назоратни амалга оширувчи маъмурий судлар ва махсус судлов идоралари томонидан амалга оширилишини кўрсатиш мумкин.

Таъкидлаш жоизки, президент, парламент, ҳукумат ва бошқа шу қатори идоралар томонидан амалга оширилаётган конституциявий назорат сиёсий хусусиятга эга бўлади. Бундай вазиятга конституциявий назорат кундалик сиёсий вазифаларга мувофиқлаштирилади ва ўзининг мазмуни жиҳатдан ўзгаришга учрайди. Сиёсий конституциявий назорат Франция, Швеция каби давлатларда қўлланилади.

Конституциявий судлов назоратининг шартли равишда америкача ва европача деб номланадиган икки тури мавжуд. Қонуний судлов назоратининг америкача моделида қонун ва бошқа ҳужжатларнинг конституциявийлигини умумий юрисдикциядаги судлар муайян ишларни кўриш жараёнида текшириб боради. Агар суд қонунни конституциявий деб топмаса ва иш Олий судгача етиб борса, қонуннинг конституциявийлиги ҳақидаги қарори барча судлар учун мажбурий ҳисобланади. Бошқача айтганда, Олий суд томонидан конституцияга зид деб топилган қонун расман амалда бўлса ҳам, лекин ҳеч қандай суд уни қўлламайди. Конституцияга зид бўлган қонун суд муҳофазасидан маҳрум бўлади, у расман амалда бўлса-да, аслида юридик кучини йўқотади. Бу эса, ўз навбатида, мазкур қонунни маъмурият ҳам қўллай олмаслигини белгилайди. Бундай ҳол вужудга келганда парламент юридик кучини йўқотган қонунни бекор қилади. АҚШ, Аргентина, Япония, Норвегияда қонуннинг конституциявийлигини текширишга ҳар қандай суд ҳақли бўлса, бошқа айрим мамлакатлар (Австрия, Ҳиндистон)-да бундай ҳуқуққа Олий суд иш қўйи турувчи судлардан ўтиб келгандан кейин эга бўлади.

Конституциявий судлов назоратининг иккинчи европача модели назоратнинг махсус судлов идораларини тузишни тақозо этади. Бундай идораларга Италияда конституциявий суд, Польшада Конституциявий Трибунал, Францияда Конституциявий Кенгаш ва қисман Давлат кенгаши, Мисрда Олий конституциявий суд, Германияда Федерал конституциявий судларни мисол келтириш мумкин. Сўнгги вақтларда Европа модели Лотин Америкасига ҳам кириб келди. Бразилиянинг 1988 йилги Конституциясига биноан Олий Федерал трибунал махсус конституциявий суд ҳисобланади.

Конституциявий назоратнинг махсус судлов идоралари кўпинча бошқа ваколатларга ҳам эга бўлади. Жумладан, юқори давлат лавозимидаги шахсларнинг конституциявий жавобгарлигини амалга оширади, сайлов судлари сифатида майдонга чиқади, конституцияга расмий шарҳ беради.

Бунга қўшимча сифатида яна шуни айтиш лозимки, қонунларнинг келгусидаги конституциявий назоратини амалда кенг қўллайдиган ва бу қонунларни бекор қилиш ҳуқуқига эга бўлган конституциявий судлардан фарқли ўлароқ Франция ва Мавритания давлатларининг конституциявий кенгаши Парламент томонидан қабул қилинган, аммо президент имзоламаган қонунларнинг дастлабки назоратинигина амалга оширади. Лекин шундай бўлса-да, кучга кирган қонунларнинг Конституцияга зид деб тан олиниши билан Парламент қабул қилган, бироқ президент томонидан имзоланмаган қонунни ман этиш ўртасидаги фарқ у қадар катта эмас.

Умуман олганда, Конституциянинг устунлиги тамойили бошқа қонунларнинг Асосий қонунга мувофиқлигини устидан суд назорати мавжуд бўлган давлатларда тўлиқроқ ва яхшироқ таъминланади. Италия, Германия, Испания конституциялари Асосий қонун бўлиб, улар муайян ҳуқуқий ҳужжатнинг қачон ва ким томонидан қабул қилингани ҳамда унинг конституцияга мувофиқлиги тўғрисидаги дастлабки қарорнинг мезони бўлиб хизмат қилади. Бундан ташқари, конституциявий суд назорати йўли билан қонуннниг мазмунини ўзгартиришга ҳақли.

Хулоса ўрнида айтсак, конституциявий назорат институти жамиятда қонунлар ижросини назорат қилишнинг муҳим механизми ҳисобланади. Ушбу институт ҳар қандай мамлакатда қонун устуворлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Ғолибжон ЛАТИФОВ,
Ойбек ИЗЗАТОВ

Turmush chorrahalarida

ИНСОНИЙЛИК ҚИССАСИ

(Давоми. Боши учинчи бетда)

1960 йилда қадрдон қишлоғига қайтиб келган Калонни қариндошлари ҳам, ҳамқишлоқлари ҳам совуқ кутиб олишди. Унинг асирликдан қочгани тўғрисидаги ҳикоясини ўзини оқлаш учун тўқиб чиқарилган чўпчак, деб баҳолашди. Ёшига нисбатан анча қари кўринадиган бу йигит оқсоқ бўлишига қарамай сувчилик қила бошлади. Бу хўрликларга қачонгача чидашини ўзи ҳам билмасди. Жигарчилик экан, қариндош-уруғлар ҳам бу етим йигитнинг ҳовли-жой қилишига кўмаклашишди. Ўзига ўхшаган етим қиз Солиҳани учратиши эса Калонни батамом ҳаётга қайтарди.

Йиллар ортидан йиллар ўтди. Улар бир ўғил, бир қиз фарзанд кўришди. Калон бора-бора ҳассага суяниб қолгач, эр-хотин уйда нонвойхона очишди.

Фарзандлар улғайган сари Калоннинг кўнглини ғаш қилган ғам юки ҳам каттариб бораверди. "Сотқин, хоиннинг фарзанди эканини бир куни улар билиб қолишса, нима деб жавоб бераман", деган ўй унга сира тинчлик бермасди.

Ана шундай кунлардан бирида юз берган бир воқеа унинг ҳаётини батамом бўлмаса-да, ҳарқалай ўзгартириб юборди.

III. УЧРАШУВ

Одатдагидай, кечқурун оиласи билан телевизор томоша қилиб ўтирган Калон бобо кутилмаганда экрандаги таниш чеҳрага кўзи тушди. Бироқ эътибор бермади "Бу дунёда одамдан кўпи борми?", деб қўйди. Кейин ҳамма эшитадиган қилиб, "Мен билан асирликдан қочган Муслимга жуда ўхшар экан-да", деди хотиржам чой хўпларкан.

— Унинг исми ростдан ҳам, Муслим, — деди ўғли Ғулом бепарволик билан. — Бироқ сиз айтган одам бу бўлмаса керак.

— Тўғри, орадан шунча йиллар ўтиб кетди-ю, — деди отаси, — Лекин кўзи, қараши жуда ўхшар экан-да.

— Оббо, у бўлиши мумкин эмас, — деди энсаси қотиб Ғулом, — Ахир, Муслим Эшматовни ким танимайди, дейсиз...

— Тўхта-чи, ўғлим, — деди энди бир нарсани сезгандай пиёлани хонтахтага қўйган отаси, — менинг кўзим ўтмаяти, мабодо чап қошининг ёнида чандиғи йўқми?

— Ҳа, чандиғи бор.

— Тўхта, тўхта, — деди энди хонтахтага таяниб ўрнидан турган Калон бобо, — овози ҳам уникига қуйиб қўйгандай ўхшайди. Тушимми-ўнгимми, мен Муслимни топдим.

Шу тун Калон бобонинг кўзига уйқу келмади. "Менинг сотқин эмаслигимни исботлайдиган одамни худонинг ўзи етказди. Бунинг устига, уруш қаҳрамони бўлса. Хайриятки, кексайганимда тортган азобларимдан қутуладган бўлдим", деб ўйларди у.

Орадан уч кун ўтгач, Калон бобо хотини билан туман газетаси мухбири ёллаган машинада йўлга чиқишди. Мухбир роса газетбоп учрашув бўлади деб, фотоаппаратни бўйнига осиб олганди.

Улар уруш қаҳрамонининг уйини қийналмай топишди. Икки қаватли уйнинг маҳобати меҳмонларни бироз довдиратган бўлса-да, бўлажак қувончли учрашув олдидан юраклари ҳаяжонда эди. Бошқалар тортиниб тургани учун Калон бобо ҳассасини дўққилатиб бориб, дарвоза қўнғироғининг тугмачасини босди. Ичкаридан оппоқ дўппи кийиб олган уй эгаси чиқди-да, турган жойида Калон бобога тикилганча қотиб қолди.

Телевизорда кўришгани учун уни дарров танишди. Бу Муслим ота эди.

— Ўзим ҳам мени кўриб, қувонганидан оғзи ангрaйиб очилиб қолса керак дегандим, ана айтганимдай бўлди, бормисан? — Калон бобо ҳассасини ҳам ташлаб дўстининг бўйнига осилди. Бироқ ўзига келган Муслим ота меҳмоннинг қўлини силтаб ташлади. Агар бу ҳолатни суратга олаётган Темир ака Калон бобони суяб қолмаганда унинг йиқилиб тушиши аниқ эди.

— Дабдурустдан келиб бўйнимга осиласиз, кимсиз ўзи? — деди у жаҳл билан.

— Мен сержант Калонман, танидингизми? — хафачиликни унутиб тушунтира кетди меҳмон, — Барановичи қишлоғида бирга асир тушгандик. Кейин отишга олиб кетаётганида, иккаламиз ҳам сувга сакрадик. Эсингизга тушдими?

Бироз каловланиб турган Муслим ота тилга кирди: — Нималар деб валдираяпсиз, мен ҳеч қачон асирга тушмаганман.

— Ия, нега ундай дейсиз, — деди энди саросимага тушган Калон бобо унинг қоши ёнидаги чандиққа тикилганча, — Урушдан олдинги чандиқми, бир хотирлаб кўринг.

— Урушдан олдинги чандиқ бўлса нима қилибди? — деди Муслим ота зарда билан. — Барановичда бир мен бўлмаганман, ахир? Танимасам ҳам сизни танидим дейишим керакми?

— Ўзбекчиликда меҳмон уйга таклиф қилинарди, — деди суратга олишни ҳам, олмасликни ҳам билмай иккиланиб турган Темир ака.

— Ўзбекчиликда танимаган одам ичкарига киритмайди, — деди Муслим ота баттар зарда билан, — сиз эса рухсатсиз суратга олсангиз, огоҳлантириб қўяй, фотоаппаратингиздан айрилиб қоласиз.

— Балки мен ростдан ҳам, адашгандирман, — деди ҳафсаласи пир бўлган Калон бобо хотинига жавдираб қарар экан. Кейин эса Муслим отага юзланиб, "ортиқча ташвишга қўйганим учун узр", деди.

– Умрим азоб билан ўтди, — деди Калон бобо машина турган томонга аста одимларкан, — энди буёғи умрнинг охири ҳам кўриниб қолди. Ўзимни оқлашга охирги умид ҳам чиппакка чиқди, аттанг...

Калон бобо уйга келгач, шу қўйи кўрпа-тўшак қилиб ётиб қолди. Бир йил деганда чол яна оёққа туриб кетди.

Уни тақдир истиқлол кунларига етказди. Калон бобо сотқин деган тавқилаънатдан расман халос бўлди. Туман ҳокими унга "Иккинчи жаҳон уруши" қатнашчиси дафтарчасини топширар экан, узоқ вақт бағрига босиб турди. Унга сўз беришганда ҳаяжон билан минбарга чиқиб, шундай деди:

— Тақдир мени сийлаган экан. Энди дунёдан армонсиз ўтадиган бўлдим. Истиқлолимиз дунё тургунча турсин...

IV. КЕЧИКИБ УЗИЛГАН ҚАРЗ

Орадан роппа-роса бир ой ўтиб, умрида биринчи марта кексалик нафақасини олган куни Калон бобо бандаликни бажо келтирди. Бу матонатли инсонни сўнгги йўлга кузатиш учун тумонат одам йиғилди. Дафн маросимининг учинчи куни ҳовлига бошқалар қатори кириб келган қарияни Ғуломжон дарров таниди. Бу ўша Муслим ота эди... Муслим ота Ғуломжонни четга чақириб, қўлига бир парча хатни топширди.

– Отангиз мард одам эди. Мен унга хиёнат қилдим. Ҳақиқатан ҳам, у билан бирга асирга тушган, сўнг қочган эдик. Отангиз ҳеч қандай хоин эмас. Фақат мен унга хиёнат қилдим. Онангизга айтинг, мени кечиролса, кечирсин...

Елдай учиб кетаётган машинанинг орқа ўриндиғида ўтирган Муслим ота узоқ йиллар юрагини кемириб келган дарддан халос бўлгандек, енгил нафас олаётган эди...

Рустам ХУДОЙҚУЛ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Oqillar tadbiri

МАНТИҚ ИЛМИ СУЛТОНИ

Халқимиз орасидан етишиб чиққан не-не улуғ зотлар ўзларининг тафаккур тарзи, салоҳияти ва илмий қобилияти билан дунё маданияти ривожини ибтидоий босқичдан тараққиёт даражасига кўтаргани ҳеч кимга сир эмас. Шунинг учун ҳам юртимиз дунё аҳли томонидан цивилизация бешикларидан бири, дея эътироф этилган.

Ана шундай алломалардан бири Абу Наср Форобий саналади. Қуйида аллома бобомизнинг ҳаёти билан боғлиқ ибратли бир воқеани эътиборингизга ҳавола этишни лозим топдик.

Абу Наср Форобий мантиқ, мусиқа ва бу иккала фандан ташқари яна бир қанча соҳаларга оид асарлар муаллифи ҳамда мусулмонларнинг энг йирик файласуфларидан саналади. Ҳеч ким бу кишичалик илм-фан даражасига эришолмаган. Бу киши аслида турк бўлган, ўз юртида туғилиб ўсган. Кейин у ўз юртидан чиқиб, бошқа ўлкаларга саёҳат қилишга тушади, ҳатто Бағдод шаҳрига етиб келади. Шу пайтда у турк тили билан бир қаторда, араб тилидан ташқари, бир неча тилларни биларди. Абу Наср Бағдодда араб тилини ўрганишга киришиб, уни жуда мукаммал билиб олади. Кейин бу тил орқали у ҳикмат — фалсафий илмларни ўрганишга тушади.

Абу Наср Бағдод шаҳрига борган кезларда машҳур ҳаким Абу Бишр Матто Юнус ўша ерда экан. Бу киши мўътабар улуғ олим бўлиб, ундан одамлар мантиқ илмини ўрганар эди. Бу пайтда унинг шоншуҳрати баланд, теварак-атрофга донғи кетган эди. Унинг даврасида ҳар куни юзлаб мантиқ илмига киришганлар таълим олишарди. У Аристотелнинг мантиққа оид китобини ўқир ва шогирдларига уни шарҳлаб ёздирарди. Ҳатто у Арасту асарлари шарҳига оид етмишта китоб ёзди. У маҳалларда бу фанда унга тенг келадиган бирорта одам бўлмаган. У ўз таълифларида иборатларни чиройли ва равшан қилиб ёзар, иншоотларни эса назокат билан битарди, ўзиям содда ифодали, лўнда фикрли киши эди. Абу Наср бу кишидан мантиқ илмини ўрганади. Шунинг учун ҳам ҳатто бу фан аҳлидан бўлмиш бир файласуф "Менимча, Абу Наср Форобий иборатларида ўз фикрларини содда ва лўнда қилиб ифодалашни фақат ўша зикр қилинган Абу Бишрдангина ўрганган", дейди.

Абу Наср доимо ўз шогирдлари даврасида бўлар, улар йиғинларида қатнашар эди. Шу тариқа у бу ерда бир мунча вақт ҳаёт кечириб, кейин Ҳаррон шаҳрига йўл олади. Чунки, бу ерда насроний (христиан)лардан бўлмиш файласуф Юҳанно ибн Хийлон бор эди. Абу Наср бу олимдан мантиқ илми усулларини ўрганган. Кейин у Бағдод томонга қайтади ва у ерда фалсафа илмларини ўрганади. Арастунинг барча китобларини мутолаа қилади; улардаги нуқталар маъноларини ечишда ва муаллифнинг бу борадаги мақсадини ифодалашда бениҳоят маҳорат қозонади.

Айтишларига қараганда, Аристотелнинг "Жон ҳақида" асарининг Абу Наср мутолаа қилган нусхаси топилган. Ана шу китобда Форобий ўз қўли билан **"мен шу китобни юз марта ўқидим",** деб ёзиб қўйган экан. Бу олим тўғрисида нақл қилганларнинг гапига қараганда, Абу Наср Арастунинг "Физика" асарини қирқ марта ўқидим-у, лекин уни яна қайта ўқишим керак, дер экан.

Абу Наср Форобийдан шу нарсани ривоят қилишади,

Бир гал ундан:

— Фалсафа соҳасида ким ўткир — Сизми ё Арасту? — деб сўрашибди.

Шунда Абу Наср савол берганга жавобан:

— Агар мен у кишининг қўлида таълим олишга муяссар бўлганимда эди, у ҳолда мен унинг энг катта шогирдларидан бири бўлган бўлурдим, — дебди.

Абу Наср мантиқдаги беш моддани ўз асарларида очиқ-ойдин қилиб ифодалади ва уларни ишлатиш йўлларини тушунтириб берди. Мана шу беш модданинг ҳар бирида қиёс сўврати шаклини қандай ишлатиш кераклигини англатди. Мана шундай бўлгани учун унинг китоби бу фан соҳасидаги ғоят етук, ниҳоятда (ягона) саналади.

Ундан ташқари, Абу Насрнинг "Илмларни ҳосил қилиш ва унинг мақсадларини тушунтириш" тўғрисида қутлуғ китоби бор. Бундай асар ёзишда ундан ҳеч ким ўзиб кетолмаган, ҳатто бу хил фикрларни унгача ҳеч ким айтолмаган ва у етишган даражага етишолмаган; толиби илмларнинг ҳаммаси ҳам унинг бу тутган тўғри йўлидан фойдаланмай қолмаган".

Абу Наср Бағдоддаги чоғларида мантиқни чуқурроқ ўрганишга киришади. Натижада у бу соҳада замондошлари орасида тенги йўқ даражага етишади. Абу Наср ўзининг кўпчилик асарларини худди мана шу ерда ёзади. Кейин у ердан Дамашқ томон сафар қилади. У ерда ҳам кўп турмай, Мисрга йўл олади.

Абу Наср Дамашққа келгач, Сайфуддавланинг ҳузурига киради. Амир, одатига кўра, теварагига олиму фозилларни тўплаб, суҳбатлашиб ўтирган экан, Абу Наср амир даргоҳига кириб келганида у ўзининг турк кийимида бўлади, одати бўйича у доим шу кийимида юрар эди. У аста ичкарига кириб келади-да, амирга юзланиб типпа-тик туриб қолади. Шунда амир унга қараб:

— Ўтир! — дейди.

Абу Наср:

— Қайси жойга, ўз даражамга қарабми ё сен айтган жойга ўтирайми? — дейди.

— Ўз даражангга қараб ўтир, — дейди Сайфуддавла.

У дадил юриб, тўрга равона бўлади, тўғри Сайфуддавла ўтирган курси олдига келиб тўхтайди. Ҳатто амирни ўтирган жойидан сал нарига суриб ҳам юборади.

Одатда, Сайфуддавланинг ҳузурида мамлуклар — хизматкорлари ҳозиру нозир бўлгувчи эди. Амир бўлса, кўпчилик одамлар олдида гапириб бўлмайдиган бекитиқчи гапларини ўзи ва ўша хизматкорлари биладиган махсус тилда гаплашарди. Бу тилни улардан бошқа ҳеч ким билмас эди. Шунда амир ўша тилда ўз одамларига қараб:

— Қандай беодоб чол экан! Ҳай, майли, мен ундан баъзи нарсаларни сўрайман, агар тўғри жавоб беролмаса, боплаб адабини бериб қўясизлар, — дейди.

Амир шундай дейиши билан Абу Наср ўша тилда унга қараб:

— Э амир, бироз сабр қил, чунки ҳар бир ишнинг оқибатига қараб ҳукм чиқарилади, — деди.

Абу Насрнинг бу гапидан Сайфуддавла даҳшатга тушади, кейин унга:

— Бу тилни биласанми? — дейди.

Абу Наср унга жавобан:

— Ҳа, — дейди, — мен етмишдан ортиқ тил биламан.

Абу Наср шу гапини айтиши билан амир унга бошқача қарай бошлади ва ҳозир бўлган олимлар билан ҳар хил фанлардан гаплашиб кетди. Шунда Абу Насрнинг ҳар жиҳатдан устунлиги аён бўлади, бора-бора йиғилганларнинг кўпчилиги суҳбатни тўхтатиб, жим қоладилар, фақат Абу Насргина суҳбатни давом эттирар эди. Унинг оғзидан чиққан ҳар бир гапни мажлис аҳли ёзиб олар эдилар. Охири Сайфуддавла олимларни жўнатиб юбориб, Абу Наср билан ёлғиз қолади. Амир ўз суҳбатдошига қараб:

— Бирор нарса ейишга қалайсан? — дейди.

Абу Наср унга:

— Ҳеч нарса емайман, — дейди.

— Бирор нарса ичишга-чи? — дейди амир.

— Йўқ, — дейди Абу Наср.

— Бўлмаса, бирор ширин куй эшитишга рағбатинг борми? — дейди амир.

— Ҳа, бор, — дейди Абу Наср

Сайфуддавла мутрибу машшоқларни чақиртиради.

Чорланган машшоқлар қайси куйни машқ қилса, Абу Наср, сен фалон жойда пистон хатога йўл қўйдинг, деб унинг камчилигини кўрсатиб турарди. Буни кўриб, Сайфуддавла Абу Насрдан «Бу санъатдан ҳам хабаринг борми, дейман», деб сўрайди.

— Ҳа, — деди Абу Наср. У шундай деди-ю, белидаги тўрвасини очиб, ундан бир неча чўп олди, уларни бир-бирига улади, сўнг чалиб машқ қила бошлаган эди, даврада ўтирганлар ўзларини тутолмай кула бошлашди. Кейин олим ўша чўпларини бошқача қилиб бириктириб чалган эди, йиғилганлар пиқ-пиқ йиғлашга тушишди. Олим чўпларни бошқача тартибга солиб чалган эди, амирдан тортиб дарвозабонгача ҳамма донг қотиб ухлаб қолди.

Абу Наср эса фурсатдан фойдаланиб саройдан чиқиб кетди.

Дилноз МУРТАЗАЕВА
тайёрлади.

Charxi kajraftor

Кўпчиликнинг кўз олдида жиноятчи деганда қаҳри қаттиқ, айёр ва ёвуз кимса гавдаланади. Бу тўғри. Лекин баъзан жиноятчилар орасида ўта лақма, ишонувчан ва содда кимсалар ҳам учраб туради. Бундай жиноятчиларнинг лақмалиги одатда, ўзлари қўл урган жиноятни очишга асосий омил бўлади. Бунга ҳаётдан жуда кўп мисоллар келтириш мумкин. Қуйида ана шундай ғайритабиий жиноятлар ҳақида ҳикоя қилинади.

СОДДАЛИКМИ ЁКИ ЛАҚМАЛИК?

АҚШда бир йигитча қўлида қурол билан магазинга бош суқди-да, таҳдид аралаш сотувчидан пул талаб қила бошлади. Сотувчи ҳам қўрқиб кетганиданноилож унинг талабини бажарди. Жиноятчи нияти амалга ошганидан қувониб, қўлга киритган пулларни сумкасига жойларкан, сотувчидан яна бир шиша виски беришни сўради. Сотувчи эса, унинг сўровига жавобан, бизда вояга етмаганларга спиртли ичимлик сотилмайди, деди жиноятчининг ёшига ишора қилиб.

Жиноятчи ўзининг ёшига шубҳа билан қараётганини англаб бирдан қизишиб кетди ва у вояга етганини исботлаш мақсадида, чўнтагидан ҳайдовчилик гувоҳномасини чиқарди-да, сотувчига кўрсатди...

Шундан сўнг сотувчи бир шиша вискини зудлик билан жиноятчининг қўлига тутқазди. Бироқ у қўлга орадан бир соат ўтиб-ўтмай олинди. Чунки жиноятчи ўзининг ёшини исботлаш учун ҳужжат кўрсатганда сотувчи унинг исм-шарифи ва яшаш манзилини ёдида сақлаб қолган эди...

* * *

АҚШ сингари ривожланган давлатда ҳам жиноятчиликнинг турли хил кўринишлари содир этилиб турилади. Шулардан бири машина ўғирлаш жиноятидир. Ўғрилар томонидан олиб қочиб кетилган машинанинг эгаси бўлган аёл полиция маҳкамасига келиб, воқеа ҳақида хабар берар экан, қўл телефони ҳам машинасида қолиб кетганини айтди. Буни эшитган полиция ходими ғалати йўл тутди: у ҳалиги қўл телефонга қўнғироқ қилди. Машинани ўғирлаб кетаётган жиноятчи кутилмаганда телефонни олди. Полиция ходими ўзини эълон бўйича телефон қилаётган харидорман, деб таништираркан, машина сотиб олиш нияти борлигини айтди. Жиноятчи эса ўғирлаган машинасини қандай қилиб, пулласам экан, деб ўтирганмикан, дарров "харидор"га машинамни сотаман, учрашайлик, дея таклиф қилди.

Қисқаси, уларнинг бири машинани сотадиган, иккинчиси эса оладиган бўлди. Шундан сўнг улар аниқ бир учрашув жойини белгилашди. Бироқ учрашув жойига етиб келган жиноятчини харидор эмас, полиция ходимлари қарши олди...

* * *

Эндигина жиноят йўлига кирган бир ўғри банкни ўмариш ниятида "Bank of America"нинг офисига киради. У банкнинг махсус қоғози (бланка)ни олиб, ўзининг барча талабларини қатъий тарзда дўқ уриб ёзди. Лекин қараса, банк кассаси олдида одамлар жуда тирбанд бўлиб, унга ҳали-бери навбат етиб келадиганга ўхшамайди. Кутишга сабри чидамаган ўғри бу ердан унга узоқ бўлмаган "Wells Fargo Bank"и томон йўл олади. Бу банкда мижозлар жуда кам эди. Шунинг учун ўғри касса олдига бориб, ўзининг талаблари ёзилган бояги қоғозни кассир хотинга тутди. Кассир хотин анча ақлли эди. У ўғрининг таҳдид билан ёзилган талабномасини ўқиб чиқиб, нима гап эканини дарров тушунди. Лекин сир бой бермади. Фақат у бу ҳужжатни қабул қила олмаслигини, чунки бу бошқа банкнинг махсус қоғози (бланкаси) эканини айтди.

Табиийки, буни эшитиб, ўғрининг хуноби ошди. Бироқ унга кассир хотиннинг фикрлари тўғридек туюлди. Шунинг учун у кассир хотиндан ўзининг талабномаси битилган бояги қоғозни қайтариб олди ва шошилган қуйи яна биринчи банкка йўл олди. Уни шу ерда қўлга олишди...

Нурмуҳаммад ЖУМАҚУЛОВ

Куз манзаралари

Суратлар муаллифи: Абдуғани ЖУМАЕВ

Sog`lom avlod tarbiyasi

АВЛОД БАРКАМОЛЛИГИ АСОСИ

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Ёки баъзи аёллар тўй бўлиб ўтгач, эрлари гиёҳванд модда истеъмол қилишини сезиб қолгани ва шунинг учун ажралишга мажбур бўлганини айтишади.

Бироқ бундай никоҳлар қонуний бекор қилинганга қадар оилада ногирон фарзандлар туғилиши мумкин. Бундан ташқари, никоҳдан ўтаётганларнинг бири сил, таносил ёки СПИД касаллигига чалинган бўлса, табиийки, бу ҳол нафақат оилани барбод қилади, балки заиф ва ногирон болалар дунёга келишига сабабчи бўлади. Бу эса ўз навбатида жамиятда бошқа муаммоларни юзага келтиради.

Қисқаси, ана шундай муаммо ва иллатларга бутунлай барҳам бериш мақсадида 2004 йил 1 январдан беш хил касалликлар юзасидан тиббий кўрикдан ўтиш мажбурий эканлиги белгилаб қўйилди.

Шу ўринда ҳақли савол туғилади: нега энди айнан шу беш хил текширувлар ўтказилиши зарур деб топилди?

Бу саволга жавоб тариқасида шуни айтиш жоизки, эпилепсия, олигофрения ва шизофраник, шунингдек, наркологик, сил, таносил ва СПИД касаллиги қон орқали ота-онадан фарзандга ва авлоддан-авлодга ўтиб, майиб-мажруҳ, ногирон фарзандлар туғилишига олиб келиши аниқланган.

Шу ўринда юқорида таъкидланган қарор ва низом ижросига бевосита алоқадор ходим сифатида мен амалда Низом амалга жорий этилганга қадар ҳал этилиши лозим бўлган айрим масалалар юзасидан фикр-мулоҳазаларимни билдирмоқчиман.

Албатта, тиббий кўрикдан кимлар ва қаерда ўтиши лозимлиги барчани қизиқтирса керак. Низомнинг 2-бандига кўра, унинг амал қилиши, никоҳланувчи шахсларнинг фуқаролигидан қатъий назар мамлакатимиз ҳудудидаги ФҲДЁ идоралари томонидан қайд этилаётган барча никоҳларга жорий этилади. Оила Кодексининг 17-моддаси янги таҳририда умумий равишда "никоҳланувчи шахслар" ҳақида сўз юритилган.

Лекин "никоҳланувчи шахслар" деганда биринчи марта қонуний никоҳдан ўтаётган ёшлардан ташқари тўйлари бўлиб ўтган ва шаърий никоҳ асосида оила қуриб, муносабатлари қонунлаштирилмаган, кўп ҳолатларда фарзанд кутаётган ёки фарзанди бўлган, узоқ вақт давомида эр-хотинлик муносабатларида бўлган ва ёши катта, иккинчи ёки учинчи марта қонуний никоҳдан ўтаётган шахслар ҳам назарда тутилади.

Шу ўринда Оила Кодексининг 18-моддасида қонунда белгиланган 1 ойлик муддатни қисқартириш ва алоҳида ҳолларда никоҳни ариза берилган кунда қайд қилиниши мумкин деб кўрсатилганлигини эътиборга олиш зарур.

Ўз-ўзидан савол туғилади: шу тоифадаги никоҳланувчилар тиббий кўрикдан ўтадими ёки 13-модда асосида кўрикдан озод этиладими?

Вазирлар Маҳкамаси қарорининг 2-иловаси билан "Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш қоидалари"нинг 88-бандига ўзгартишлар киритилиб, "тиббий текширувдан ўтганлиги тўғрисида маълумотнома бўлмаганда никоҳни қайд этишга йўл қўйилмайди" деб белгиланди. Бундай ҳолатда Оила кодекси, низом ва қоидаларга киритилган ўзгартишлар ўртасидаги тафовутларни 2004 йил 1 январгача бартараф этиш зарур. Бунинг учун Оила Кодексининг 17-моддасини "кодекснинг 13-моддаси, IV ва V-қисмларда кўрсатилган ҳолатлар бундан мустасно" деб тўлдириш ёки бу қисмларни 13-моддадан чиқариб ташлаб, кодекснинг 16-моддасига никоҳ тузишга монелик қиладиган ҳолатлар жумласига тиббий кўрикдан ўтмаганлик ҳолатини киритиш ва шуларга кўра қоидаларнинг 88-банди талабларини мувофиқлаштириш лозим, деб ўйлайман.

Дилзода МУТАЛОВА,
ҳуқуқшунос

Jinoyat va jazo

Сариосиё туманидаги Г.Хидиров номидаги жамоа хўжалигида истиқомат қиладиган Холбобо Кўчаров гарчи ёши бир жойга бориб қолганига қарамай одамларнинг ишончига кириб, уларнинг мол-мулкига эгалик қилишни кўзлади.

ФОШ ЭТИЛГАН ФИРИБГАРЛИК

Ўтган йил қишнинг аёзли кунларидан бири эди. Холбобо Қумқўрғон туман бозорида изғиб юрди. У синчиклаб, шошилмасдан тижоратчилар савдоси билан қизиқди. Ўзига турли хил режалар тузган бўлди. Кейин бозор чеккасида гилам сотаётган Ойнахол Турдиаминовага рўбарў келди:

— Мен ҳам тижоратчиман, опажон — деди у. — Қараб турсам, Қумқўрғон бозорида гиламнинг харидори унчалик кўп эмас экан. Хўп десангиз, барча гиламларингизни кўтарасига мен оламан, Сариосиёга олиб бориб, пуллайман, — деди у.

Савдоси юришмай Ойнахол опа оёғи тагидан чиқиб қолган харидорнинг таклифига дарров рози бўлди. Шундай қилиб О.Турдиаминовага тегишли 650 минг сўмлик 40 дона гилам, 8 дона турли хил паласни "Дамас" русумли машинага юклаган Холбобо Кўчаров ўзаро келишилган савдо пулини насия қилиб, уйига қайтди. Бир ҳафта ичида 650 минг сўм пулни хусусий тадбиркорга етказишни ваъда қилган Холбобо шу бўйи қорасини кўрсатмай кетди. Уни излаб уйига борган Ойнахол опамиз ҳам Қумқўрғондан узоқ Сариосиё туманига кунора қатнайвериб ҳолдан тойди. Ахийри, у алданганлигини сезгач, туман ички ишлар бўлимига ариза билан мурожаат қилди. Бир ҳафталик муддат йилга чўзилиб иш судга борганда ўз ҳақини базўр ундириб олди.

Ўтган йилнинг сентябр ойида Денов туман Афросиёб қурилиш моллари бозорида Холбобо Кўчаров тадбиркор Алижон Мирзаевни учратиб қолди. Алижон Мирзаев цемент савдоси билан шуғулланиб турган эди.

— Ака, агар рози бўлсангиз, цементининг харидорини бирпасда топиб бераман, — деди мулойимлик билан.

— Шундай қилинг, дўстим. Молни тезроқ сотиб олишим керак. Билишимча, сиз ҳам менга ўхшаган тадбиркорга ўхшайсиз. Келишайлик, хизматингизни қуруқ қолдирмайман, — дея, Алижон ака ҳамкорликка рози бўлди.

Ўзаро келишувга биноан ҳар бир килограмми 36 сўмдан нархланган 50 тонна цементни кира юк машинасига юклаган Холбобо Кўчаров молнинг пулини насия қилганича Сариосиё томон қушдай учди. Орадан ҳафта, ой ўтди. Ҳар гал пулини сўраб уйига келган Алижон акани у "янаги ҳафта, албатта, олиб бораман, кўпчилик қисми қарзга кетган", дея қуруқ ваъда билан Денов томон кузатиб қўярди. Алижон ака қараса, ваъдаларнинг чегараси кўринмайди. Ахийри, ноилож қолгач, Сариосиё туман ички ишлар бўлимига мурожаат қилди. Ва бу қинғирлик судгача етиб боргандан сўнг А.Мирзаев 2 миллион 412 минг сўмлик цемент ҳақини зўрға фирибгардан ундирди...

Бу фирибгарлигидан хулоса чиқармаган Х.Кўчаров шу йил январ ойида яна Денов туманидаги мол бозорини оралаб қолди. Қараса, бозор катта-кичик мол билан тўла. У шошилмасдан бозорни айланиб чиқди. Унинг нияти соддадил одамларни ўз тузоғига илинтириш эди. Бир пайт у бозорнинг бир чеккасида Олтинсой туманидаги «Пахтакор» ширкат хўжалигида яшовчи Анвар Норматовнинг катта ҳўкиз занжирини ушлаб турганини кўрди-ю, ўзини харидор кўрсатганича, отахон билан қуюқ саломалик қилди:

– Хўш, бобожон, ҳўкизни сотгани олиб чиққандирсиз? — деди у ўзини соддаликка солиб.

– Ҳа-да, болам. Пул заруp бўлиб қолди. Ҳўкиз ҳам пишиб етди ҳисоб, – дея жавоб қилди отахон.

– Қўлни ташланг, отахон, ҳўкизнинг нархини келишайлик. Қанча сўрайсиз? – деб савдолашган бўлди у.

– Арзи бозорда. Кўриб турибсиз, ҳўкиз етилиб бўлган. 1 миллион деб турибман. Агар оламан десангиз, савдонинг уёғи сиздан укажон!

Улар ўзаро кўп тортишдилар. Сўнг ҳўкизнинг нархи 900 минг сўмга келишилиб, пулини янаги ҳафта беришга келишиб, тилхат ҳам ёзилди. Бу сафар ҳам фирибгарлик ўз ҳунарини кўрсатган эди. Отахон Олтинсойдан Сариосиёга қатнайвериб, бетоб бўлиб қолди ҳам. Ҳар гал борганида, Холбобо "ҳўкизнинг гўштини насияга сотган эдим, пулини йиғиштиролмай гарангман. Янаги ҳафта ўзим уйингизга олиб бориб бераман", дея ваъдалар билан Анвар бобони алдаб юрди. Бу фиригарлик иши ҳам судга бориб тақалгач, ҳўкизнинг пули эгасига қайтарилди.

Яқинда бўлиб ўтган жиноят ишлари бўйича Сариосиё туман суди фирибгар Холбобо Кўчаровнинг барча қилмишларини фош этди. Суд ҳукмига кўра, алдов йўли билан қўлга киритилган ўзгаларнинг моли эгасига қайтарилганлиги, Х.Кўчаровнинг қарамоғида 7 нафар фарзандлар вояга етаётганли ҳисобга олиниб, унга 3 йилга ахлоқ тузатиш тайинланиб, шу муддатда ойлик иш ҳақининг 25 фоизи миқдорида давлат фойдасига ундириладиган бўлди. Бу жазо Холбобонинг одамларни алдов йўли билан мол-мулкка эгалик қилиш нафсониятини кесган бўлса, ажаб эмас.

Собир ЁДИКОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ИНСОН ва ҚОНУН
МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
1996 йилнинг январидан нашр этилади
1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган
Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ
ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Бўритош МУСТАФОЕВ, Пўлат САМАТОВ, Хуршид СОДИҚОВ, Эркин ҚУДРАТОВ, Сайфиддин РАҲИМОВ, Ғафур АБДУМАЖИДОВ, Холли НОРБОЙ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ
Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.
Саҳифаловчи-дизайнер: Жаъфар ЖАББОРОВ
Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ
Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-918. Тиражи — 10.000. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — 22.30
МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5. Тел: 133-70-65, 133-84-50